Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 7 ИЮНЬ, 1990 ШУ. ★ № 67 (7881). ★ Мах 3 кеп.

АЬТТУВ БАЛБА ХЬА, РУСЛАН!

Хасбулатов Руслан Имрановичага телефон техар аз Российски Федераце халкъа депутатий хьалхарча Съезде цхьан дийнахьен ах дийнахьен перерыв йолча хана. Оаха барт бир института кафедре. Р. И. Хасбулатов болх беш волча, шоллагIча дийнахьа вIашагIкхета.

Пхи минот а кхы тIехьайисаяларе Руслан Имрановичa со тIакхоачаргъяцар, хIана аьлча цIаьхха кхайкха дIавийхавар из хIьатта РСФСР Лакхехьарча Совета Председателалла хержача Б. Н. Ельцина.

Ер интервью аз нийцар цунгара Кремле дIадолхаш, наькъагIа. РСФСР халкъа депутат Российски Федераце Лакхехьарча Совета Председатель волча водаш метроца вахар.

— Руслан Имранович, сона ловрa РСФСР Лакхехьарча Совета Председатель харжара хьакъехьа Iа дувцар. Тхона барггуш ма хиллара, из чIоагIа чоалхане а хала а хилар...

— Драматически, духхьал дIаергда вай долча тайпара. Мадарра аьлча, цу тайпара из хургдолга ховш дар. ДоагIача тайпара аьлча, РСФСР Министрий Совета Председатель Власов Александр Владимирович, Нохч-ГIалгIайчене дика вовзаш вале а, сел чIоагIа, кIаьдагIа аьлча, лоархIаш вац центре а са мугIарерча наха - экономисташта а юкъе. Цхьабакъда, цу гIулакха тIа волаш цхьа шуи ах шуи совгIа ха мара-м яьккхаяц цо. Сел дукха ха яц из. ХIаьта а цу хана арендагIа дола Лакхехьарча Совета Президиума Указ арадалар цул тIехьагIа арендагIа дола закон тIаэцар теркалдича Российски правительствос цу законашта чIоагIа теркам тIабахийта боагIар. Цо из гIулакх мела дитар. ДIахьажал, мишта дегIайоагIа Россе аренде: дукха вIашдухьаленаш йолаш, геттара эсала. Мадарра аьлча закон долаш да, Указ долаш да, хIаьта аренда — яц. Вешта аьлча, керда экономически отношенеш, уж сел керда еце а, дунен практике дукххача хана денз йовзаш хилча, уж а дегIаьхкаяц. ХIанз экономически политика дозал тIехь-тIехьагIа дукхагIа республикашка доалаш латт, цудухьа правительствас бу экономически болх къаьстта хьинарегIа хила беза. Из болх, духхьал дIаергда вай, мела лелабаьб. Хьалхашка латта декхараш бIаргагуш ца хилар, дерригнех министерски боараме пайда эца гIерташ хилар, юххьанцарча ячейкех, производствах: колхозех, совхозех, юртах, городах дIакъаста гIерташ хилар, центрера кулгалде гIерташ хилар — из дерригa а дIадала дезаш хIама да.

Хьажал мишта латт гIулакх вайцига, Нохч-ГIалгIайчене, цу арендни предприятей хьакъехьа промышленносте а юртбоахаме а. Малав из лелалер? Бакъдар аьлча, вай бехк баккха йиш я воай республикански кулгалхоех. Аз дувцар да, Нохч-ГIалгIайченера дар. Цхьабакъда, цунца цхьана Российски правительства цу деша хьакъехьа беш цхьаккха хьехам бац.

Шоай безам болчча тайпара шоашта ловра де битаб нах. ХIаьта моттигашка массе хана мича хул кердача бокъонех, кердача декхарех пайда эца ховш, финансови инструменташ балха юкъеоза ховш. Власова правительство чIоагIа мела яр, цудухьа юххьанца денз оаха кхетадора сел чIоагIа депутаташа из хьаллоацаргвоацилга.

ЧIоагIа вIашдухьаленаш йолаш хIама хилар новкъост Полозков вувцача хана. Эггара хьалха, политически деятель санна вувцача хана. Сел чIоагIа политически деятель ва, ала а дагIац цох.

— Из-м мадарра аьлча, Союзе дукха вовзаш мича вар.

— Из бакъда. Алхха Краснодаре вовзаш, цига парте крайкома хьалхара секретарь ма вий из. Из политик вац, хIаьта сел вокха организатор а вац. Цул совгIа, цо ше хьавовзийтав, центральни кепайоазон материалех аз кхетадечох, кооператорашта, арендаторашта чIоагIа духьала вола саг ше хиларах тарра. ХIаьта иштта хила мегаргвий, рынках, рыночни отношенех тапертIе порядкаш яц коопера-тивнии арендним болама. Цудухьа уж боламаш цIенде деза. Уж дIадахар харцахьа да, хIаьта из де атта а да, укхаза чоалхане хIама а дац. Доккха хьаькъал эшац цу гIулакха.

Бакъда, боахама болхло хиларах тарра, края кулгалхо хиларах тарра, из, сона хетачох, сел лакхехьарча боараме латтац. Хьажал хьо, Iалальмате йоккха я Краснодарски край, дика да укхазара лаьтташ, ГIулакхах кхета а кхеташ, боахама доал деш хилча духхьал цу цхьан края кхоабаргъяр ах Росси. ХIаьта миштад цига толамаш? Цудухьа, сона хетачох, цхьаболча депутаташа Полозков харжа веза, яхаш хилар нийсадацар.

Цу хьале нийсвелар Ельцин Борис Николаевич, цудухьа цунна дукхагIа безам тIабодар. Из вIалла даккха гIалат доаца лидер ва, аьнна а дацар из. Хьадагадохарах аьлча, регистраци яьча дийнахьа «Маяка» интервью луш хилар со, сога хаьттар: «Хьанна тIехьа кхаж тоссаргба Iа, Ельцина е Власовна тIехьа?» Аз аьлар: «е цунна а я воккханна а тIехь тоссаргбац». Цецваьннача корреспондента сога хаьттар: «ХIана?» Аз аьлар: «Се Москве вахаш хиларах тарра, сона дика дагайоагIа, Борис Николаевич Москве хьавена ха, хIаьта шин шера корта болаш хIама динзар цо». Кхыдола хIамаш, цох доакха сайна нийса ца хета хIамаш дувцаргдац аз. Нохч-ГIалгIайченера депутат се хиларах тарра, сона дика довз вай республике болх беча хана Власова балха тIа хинна кхоачамбоацараш. Уж довз доцу хетачох, массанена а. Дагадохкхарах аьлча, Грознера са харжархоша, дукхагIбараш эрсий болхлой бар уж, духхьала хьайоахар, «Руслан Имранович, оаха хьо хьаллоац, цхьабакъда, нагахьа санна Власовна тIехьа Iа кхаж тоссе, оаха хьо юхавехаргва»,

Тха депутаци фу дича бакъахьа да, мала хьаллаца веза, аьнна, дагаьлар. Бакъдар аьлча, тха депутаце цхьа саг вацар цунна е вокханна тIехьа кхаж тассанза баргбац оалаш.

Оаха тхоаш депутаташ хиларах тарра, тхоаш суверенни нах хиларах тарра, дийцар хIаранена хетачох (хIаьта кхаж тоссилга къайлагIа ма дарий), цхьабакъда, ховш ма хиллара, кандидатураш оаха йийцар, фу дича бакъахьа да хьажар. ХIаьта аз аьлар, со Власов хьаллаца лерхIаш вац, укх бахьанех, аьнна. Сона харжархой лоIам лакхагIа хетар сай лоIамал. Цхьабакъда, укхаза са лоIам бизза цхьана нийсбелар харжархой лоIамца.

Цу хьале кхоалагIа лидер лаха доларах хIама хиланзар. ЧIоагIа нийса дар инарала Волкогонова яьзар. Цо аьлар, халахете а, вай административно - бюрократически системо мел могар даьд потенциальни лидераш дIабахара. МалагIа ярлыкаш ца отташ йисай царна. Мегаьд, нагахьа санна кхыча тайпара, Iаьдала гIулакх официальни леладерий яр санна йоацаш, уйла яле, уж вай нах бац, яьхад, и. кх. дI. Цу наькъаца чIоагIа теIазар даьд тавент йолча наха, паргIатта уйла е гIертача наха. Цунах хьакинмар, хетаргахье, шоана телевизор чу гIолла бIаргадайне хила тарлу — дика, цIена нах ба депутаташ. ХIаьта а лидераш бац. Проблемага шерра хьажа ховргдола нах. Дерригa дош цунах латт. Цудухьа, сел дукха совле йолаш беце а, безам Ельцина оагIорахьа бийрзар.

— Мишта хургдолаш хет хьона РСФСР Лакхехьарча Совета кердача Председательца цхьана леладу гулакхаш!

— Ельцин «тIах» ваьна саг ва. Со теш цо иштта а вешта а административно - бюрократически структура кагъергхиларах. ХIаьта со бюрократаш дика бовзаш ва. Кхыметтел «Социализми бюрократи» яха книжка а яздаьд аз. Бюрократи геттара чIоагIа низ ба. Укхаза а накъадала тарлу Ельцина хьинар, ше аьннача деша тIера ца воалаш из хилар. ХIаьта тIеххьарча кхаь шера из дикка гIулакхах кхета ваьннав, дукха позицеш кердача тайпара лелае ваьннав. Сона хетачох, дукхханеша нийса доацаш лерхIаш дола уж гIулакхаш Россе кердаьккхара, керда порядкаш хьаяра дика фактор хинна дIаотта тарлу.

Экономист со хиларах тарра, эггара хьалха сона дагадоаллар да мехкара экономически хьал. Тхога хьаенний РСФСР хьокхамаш тIадола брошюраш. Со хьежав царга: эзар сага лаьрхIача довш дола шу даланза дола бераш вай Нохч-ГIалгIайчене эггара дукхагIа да. Уж да эзар берах 31. Вайна тIехьа латташ цхьа Тувински республика мара яц.

Бахьанаш сенах латт? Керттерча даькъе уж кхоъ да: Унахцiено лораелга во хилар, кхача во хилар, экологически проблемаш. БIаь шу да Грозне мехкдаьттеи гази йоаккхаш латта, хIаьта фуд Грозненски болхлой классана юхедусар? Фу юхедус вай ахархошта! БIехьдаь фо да царга кхоачар.

Ма дарра аьлча, уж ерригa проблемаш чIоагIа чоалхене я...

— Руслан Имранович, тхо хьа харжархой сатувсаш хиннад Iа Съезде къамаьл дарга.

— ЦIенхаштта къамаьл де кийчвенна вар со Россе социально - экономически хьалах дола дош дувцача хана, цхьабакъда шоана баргагуш ма хиллара, из де вIаштIехьдаланзар са. Къамаьл де лерхIаш ва со, правительственни программа ювцача хана айса къамаьл дергда мотт сона. Сона хетачох, аз деча къамаьло наха теркам тIаоза тарлу.

— Хьа харжархой, царна юкъе со а йолаш, дог довхаш хургда хьа къамаьлага. Кхы хьа ха йовергъяц аз. Баркал хилда хьона, интервью яларах!

Хасбулатов Руслан Имранович Б. Н. Ельцин кхайка дIавахар...

Н. ВАСЕНИНА.

Москва — Грозный,
(Интервью нийцай укх шера 30 мае).

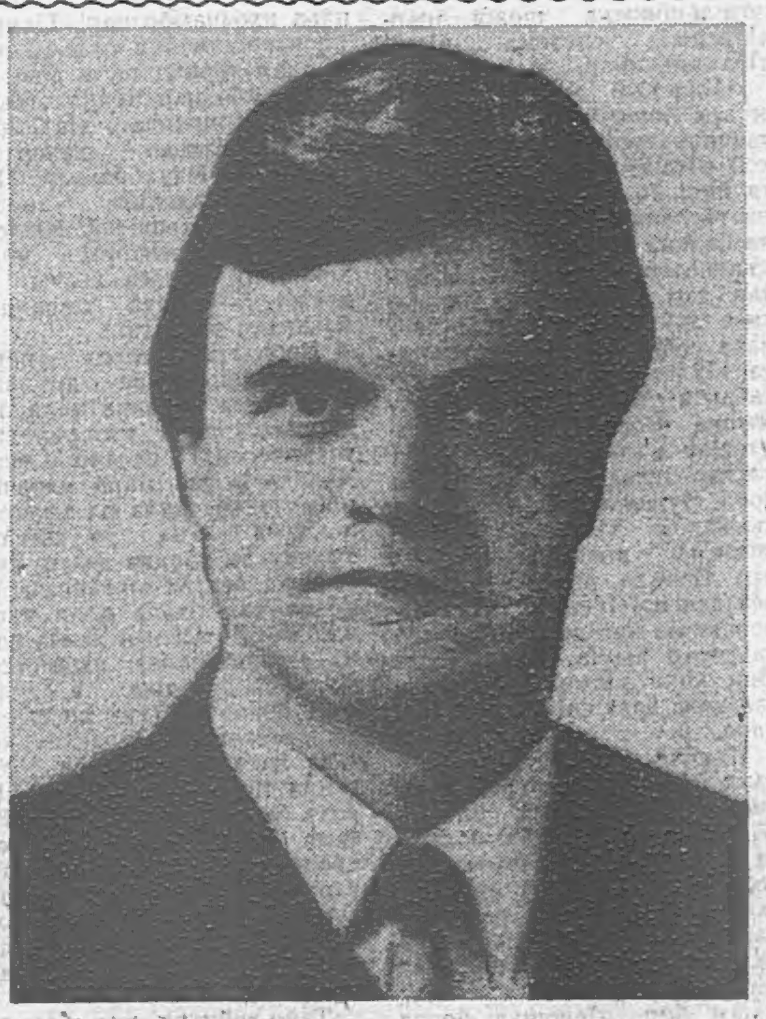

ХАСБУЛАТОВ Руслан Имранович, РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхара заместитель

Вай мехкахо, профессор Р. И. Хасбулатов — мехка боккхагIболча Iилманхойх-эномистех цаI. РСФСР халкъа депутат ва из № 137 йолча Грозненски национально-территориальни хоржамий округе гIолла.

Руслан Имрановича 47 даьннад. Саг йоалаяь ва из, кIаьнки йиIиги ца цун. М. В. Ломоносова цIерагIча МГУ юридически экономически факультеташ йистельхай. Экономически Iилмай доктор, профессор ва. Г. В. Плеханова цIерагIча халкъа боахама Московски института дунен халкъашта юкъерча экономически гIулакхий кафедра заведующи ва.

Р. И. Хасбулатов — дунец халкъашта юкъерча политически экономе гIулакхех, пачхаьалкхен экономически политиках лаьца яздаьча Iалальмате дукхача балхий автор. Цун балхаш кепадийттад доазол дехьа а — Англе, Норвеге, Итале, Швеце, дукххача кхыча мехкашка.

Каст-каста хул из Нохч-ГIалгIайчу, харжархошца вIашагIкхетараш хул цун, чIоагIа теркалду цо республика гIулакхаш.

ХЬАЬША ЦIА

«Сердало» «хьаьша цIагIа» ца ваьлча а, хIара нохчочун, хIара гIалгIачун, Нохч-ГIалгIайчене мел бахача кхыча къамех болча наьха цIеношка тахан чувоал эггара везагIа, эггара хьамсарагIа вола хьаьша — РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхара заместитель, РСФСР халкъа депутат, экономически Iилмай доктор, профессор Хасбулатов Руслан Имранович.

Вешта, цох-м хьаьша ала йиш а яц. Ше ваьча, шиi дай баьхача мехках хийра ваьннавац из, дика а во а цунца декъаш, цох дог лазаш, ший мехка гIулакхаш, цун экономика, культура тоаелча, цо керда лакхленаш яьхача хозахеташ хьавоагIа Руслан Имранович.

Руслан Имранович санна дукха дийша, Iилман кIоаргаленашка кхаьча, яхь а денал а дола, бакъдолчун тIара, нийсадолчун тIара баргбоаца, шоай хIама хьалха а даьккха мехкадар, къамандар кIалдутаргдоаца кIантий эш перестройка, демократе а гласноста а наькъа тIа яьннача Сийлахь-йоккхача Россена.

«Сердало» редакце болхлой, газет дешарий, дерригача гIалгIай къаман цIерагIа Р. И. Хасбулатовна тахан ловца боакхх вай: «Аьттув балба хьа, Руслан! «Российски парламента хьайх бенна боккха тешам боа ца беш чакхвала низ кхоачалба хьа!

РОССИ: МИШТА ХУРГЬЯ ЛАКХЕХЬАРА СОВЕТ

Ден повесткеи процедурни дешаши ца дувцаш цхьа кIеига юкъ яьккхачул тIехьагIа, хьалхарча дийнахьа чIоагIа хинна къамаьлаш дага а дохийта, 5 июне дIайолаелар РСФСР халкъа депутатий цхьоалагIча Съезда Iуйрнийнара заседани. Цун доакъашхой цхьатарра уйла йолаш хилар республика Лакхехьарча Совета кулгалду органаш хоржилта юкъагIдисарах из лертIадоаккхаргдола нийса никъ харжар духьа беррнгача депутатий цхьа барт эшаш хиларах.

Цхьа бахьан доацаш дацар заседани дIахьош хинна Российски Федераце Лакхехьарча Совета Председатель депутатий кхетамга, цар хьаллацарга кхайкар. Цо предложени елар республика Лакхехьарча Совета Председасела хьалхарча заместитела гIулакха тIа оттаве Р. И. Хасбулатова кандидатурана голосовани е а хIаьта заместитель Съезд чакхйоалаш харжа а. Цига багIарий оагIонгахьара духьале хиланзар.

Иштта, болх дIаболабеннача ялхайтталагIча дийнахьа, Съездо, юххера а, хьалхашкахьа гIа баьккхар: ден повестка дIахора ялхлагIа пункт (дагадохийтаргда оаха уж 16 хилар) ювца йолаелар — РСФСР Лакхехьара Совет вIашагIйоллара порядкаи механизмаш хьакъехьа.

ХьалхагIа цун дукхала состав ювцаш хинна согласительни комисси цхьан уйлан тIа сецаяцар. Шоашта хетар дийцача хьалхарчар йоахар, шаккхе а палата бокъонца Конституцега хьежжа вIашагIйолла еза хIаранахьа 126 саг хургволаш, вокхар йоахар — уж дикка дукхагIа хила беза.

Шоай позицеш бакъъяь хьахьокхара оагIоний викалашта дош делар председательлал деш волча **Б. Н. Ельцина.** Парламент йоккхагIа хилийтарах дола дош хьаллоацача группа цIерагIа къамаьл дир СССР Iилмай Академе дунен экономикаи дунен халкъашта юкъерча гIулакхийи Института керттерча Iилман болхлочо **В. Л. Шейниса.**

Цунна хетачох, Лакхехьара Совет Съездеи конституционни йоацача органийи мукъагIа яха а йоацаш, йизза ший бокъонаш йола парламент хила еза. Цу гIулакха дерригa керттера балхаш чулостаде деза массаза а болх беш хургйолча Лакхехьарча Совете, цун комитеташкеи комиссешкеи.

Лоацца перерыв йолча хана къайлагIара голосовани хилар РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхара заместитель харжара, Iуйрийнара заседани чакхйоалаш счетни комиссе хоам бир цига Р. И. Хасбулатов хержа хиларах («тIехьа» — 604 голос). Счетни комиссе протокол чIоагIдир Съездо.

(ТАСС).

ЦЕНТРАЛЬНИ ХОРЖАМИЙ КОМИССЕ

Нохч - ГIалгIай центризбиркомо хоам бу ший харжархошка 1990 шера 10 июне, кIирандийнахьа, Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара цIаькха а хоржамаш хургхиларах:

г. Грозне гIолла:

Октябрьски районе — № 38 йолча Войковски хоржамий округе гIолла;

Старопромысловски районе — № 48 йолча, Горьковски хоржамий округе гIолла;

Сунженски районе — № 132 йолча хоржамий округе гIолла;

Урус - Мартановски районе — № 146 йолча хоржамий округе гIолла.

Хьамсара харжархой! Нохч-ГIалгIай АССР центризбиркомо шуга дех шоай граждански декхар кхоачаш а деш, хьинаре хоржамашка дакъалацар, иштта оаша республика социально - экономически а общественно - политически а дегIакхувлача лоархIаме закъа юкъедахьа могаргдолу кхетамца хIаллакъ тIехьа кхаж тассар.

КПСС обкоме

Укх шера 2 июне КПСС обкома бюро заседани хилар парте горкомий председателаша, министерствайи ведомствайи кулгалхоша дакъа а лоацаш. Заседани дIайнхьар КПСС обкома хьалхарча секретара, НГIАССР Лакхехьарча Совета Председатела Д. Г. Завгаева.

Бюро заседане дийцад республика гIишлой комплексера гIулакхаш мишта лел. Цу дешах лаьца КПСС обкома секретара Х. М. Дзейтова баьча хоамага ладийгIар.

Белгалдаьккхад, республике чуIе цIеноши соцкультбыта гIирсаши хьалдара темпаш Iалальмате мела лелаш хилар. Масала, г. Грозне укх шера хьалдаь а даьха наха чуховша дIадала лаьрхIад 200 эзар квадратни метр чуIе цIеноши. Цхьабакъда, хьалхарча ах шера дIадала мегараш царех дицлагIча даькъал дукхагIа дац. ЧуIе цIеноши хьалдара программа керттера дакъа кхоачашде дезар «Чечингстрой» яха ПСМО я. Цхьабакъда, объединене хIалзалца хьа биззача боараме дIаенна яц кхыметтел соахкара планови объекташ а.

ГIишлой комплексера балхаш тIехьадисара маIан да партийнии советски органий оагIонгахьара гIишлошъеча организацей балха лоаттабу тIахьожам мела хилари заказчикаша деш хIама ца хилари. ЧуIе цIеноши соцкультбыта гIирсаши хьалдаь доахаргдоацаш, цхьаниха бахьан а доацаш, соцадаь хилар гучадаьннад, хьалдеш латтача дукхача гIирсашка механизмаш сайца латт, болхлой тоъац. ХIанз а проектни низага дIахахьачаяц Аргунски КПД завод, «Промстройматериалы» яхача объединене шу хьадоладелча денз ара ца хецаш йисай 11,3 миллион кирпичк, ячеисти блокаш арахецара ший задаьеех лоархIаяц Чир-Юртовски завод а.

ЧуIе цIеноши хьалдара планах ца доархIаярал совгIа, «Чечингстрой» объединене пайда це эцаш дус г. Грозне гостиница, берий больница, Первомайски улицагIара школа, кхыдола гIирсаш хьалдара хьахийцача капвложенеи тоъал доккха дакъа. ГIирсаш хьалдеча метте болхлоша хIама дуилга вIаштIехьдаькхадац, душевойи, бытовкаш, салаIа навесаш яц. Мадарра аьлча, уж дешаш къоастадара юстара яьннай партийни комитеташи халкъа депутатий Советаша.

Укх шера юрташка а иштта хьалдаь даха лаьрхIад 200 эзар квадратни метр чуIе моттиг йола цIеноши, царех «Чеченингушагропром» яхача объединенена доагIача дакъа кхоач 140,6 эзар кв. метр. Цхьабакъда, городе а мо мара тешам бац укх хьалдаь даргхиларах. Хьалхарча ах шера юрташка хьалдаь даха лаьрхIадар 42 эзар квадратни метр чуIе цIеноши, 5 бетта хьалдаь даьхад 5 эзар гаргга кв. метр йола чуIе цIеноши Сунженски, Грозненски, Гудермесски, Урус-Мартановски районашка. ГIирсаш хьалдеш латтача дукхача моттигашка лерттIа вIаштIехьбаькхабац болх, кадраш дукха хувцайоллийт балхаш тIара, дукхача гIирсашта хIанз а хьатIаззаяц хиланза яргIоаца материалаш. ДукхагIолча районашка лерттIа вIаштIехьяьхаяц гIирсаш хьалдара планаш, царна каст-каста хувцамаш ца.

Керда йохкача юрташка чуIе цIеноши хьалдара балхаш во лел. Мадарра аьлча, бохабаьб республикал арахьа сезонни балхаш де дIауха йола бригадаш, гIишлош хьалъеча дIачIоагI а яь, совцае болхьIа хинна лоархIаме болх.

Дерригача, долаш мел долча кхоачамех пайда эцанза баргбац гIишлой комплексера гIулакхаш тоадара. ГIишлошъюн ремонташ юн кооперативаш тIаоза, гIишлой материалашца шоай ханахьа гIишлош Iалашъяра, йоагIача уж дIахецара график кхоачашъяра тIахьожам оттабелга вIаштIехьдаккха деза.

Дийцача цу дешах лаьца иштта ладийгIар Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета Председатела заместитела И. А. Мулаева, КПСС Старопромысловски райкома хьалхарча секретара С. Х. Гелагаева, Гронзенски горисполкома председатела М. Э. Баймурадова, «Чечингагропромстрой» яхача объединене председатела Р. М. Гайрбекова, КПСС Ленински райкома хьалхарча секретара Р. М. Таштамирова, «Чечингстрой» яхача ПСМО начальника Е. В. Тумсоева даьча хоамашка.

Бюрос гIишлошъеча организацейи гIишлой индустреи коммунисташ, парте горкомаш, районмаш, горрайисполкомаш декхарийла яьй белгалдаь кхоачамбоацараш укх гарггарча ханашка дIадаха а гIишлой комплексе тIехьдисар дIадаккхара бухсоцаш дола хьадда гIулакхаш чакхдаха а. Къаьстта уйла тIаяхийтай гIирсаш хьалдеча моттигашка гIишлон материалаш лоаряра, гIирсаш хьалдеча бийдача кирпишках пайда эцанза, шоллагIа сменаш вIашагIйоханза, юрташка дикка дукхагIа газеи хини проводаш яханза ярг ца хилара.

КПСС обкома бюро заседане дийцад республика юрта боахамера гIулакхаш малагIча хьал тIа да. Цу дешах лаьца ладийгIар «Чеченингушагропром» яхача объединене председатела М. А. Арбиева баьча хоамага.

Укх шерарча хаоттама хьалаша йиш хулийт республике доакъарий кхоачам совнагIа бе. Цхьабакъда, цхьаккха бахьан а доацаш мела лел уж кийчдара болх. Из болх хIанз а дIаболабаьбац цхьайолча районашка. Из бахьан долаш 1-ча июне кхаччалца йол 13 эзар тонн, сенаж — 10850 тонн, силосни масса — 19 эзар тонн мара кийчъяьц.

Боахаме йолаш йолча техниках пайда кIезига эц, хьажкIийн гидуаргийн кхашка бе безаш бола болх гоабаьб цхьайолча моттигашка, даьсса дадаш лаьтташ да.

Гурахьа дийна ялаташ чуэцара кийчо во ю. Духхьал цар чотах даккха йиш яр республике 400 эзар тонн совгIа ялат. Цхьан комбайнана тIабужа мухь сов беза болча цхьайолча колхозаши совхозаштен техника кхы тIа а эца лац. Дукхача боахамашка комбайнераш тоъац, республика бIарчча хьанийцача хIанз а тоаьь ялланза 215 комбайн я.

Халача хьал тIа отташ латт шура луча хьайбаш боахам. Доаханна деш лерттIа гIулакх дац, кIезига а цар лу шура. Дукхача фермашка хиланза баргбоацача боараме вIашагIтехабац доярнаши скотникаши. Теркал ца деш дус тайттайпара хIамаш, болх лерттIа вIаштIехьбаькхха ца хилар бахьан долаш кхоачаш ца еш юс шура яккхара заданеш Назрановски, Сунженски, Грозненски, Гудермесски, Ачхой - Мартановски районашка.

Бюро заседане ладийгIар «Чеченингушплодоовощхоз» яхача объединене генеральни директора И. М. Дедаев баьча хоамага.

Укх шера дика хьувкъаргйолаш я моша горошек. Из чакхьяха кийчъяьй заводаши пункташ. «Солнечный» совхоза ларда тIа республикански семинар яьй из продукци механизмашца чуэцаран чакхъяхаран. ПланагIа 9 миллион гаргга банка арахеца езача метте, моша горошек арахеца таро я 11 миллион условни банка.

ДукхагIа йоахаргья укх шера морковкаши кабуци, дикача хьал тIа да помидорийи нарсийн кхаш. Чунийна балхаш деш латт дукхача сомий бешамашка. Тарен транспорти Iалашъяра данза дарг мел доаца гIулакхаш деш да.

КПСС обкома бюрос хьалдаре гIулакхаш тIадехкар республика юртбоахама комплекс дегIайсалаяра хьалхара жоп луш болча коммунисташта-кулгалхошта. ТIадиллад юрташкеи городашкеи баха нах кхачан продукташца Iалашбара гIулакх дикка тоаделга, къаьстта а ахкан замалахьа юртбоахама производства структура, хьаяьккхача продукцех пайда эцара даькъе, эргайоаккхилга, массе метте товарни кагийн фермаш Iоехкилга, бахача нахагара дулхи шурей дукхагIа ийделга. Баьцадаараш, сом, кхыйола продукци чуэцачеи чакхйоахачеи хана из йойтаргйоацаш, доакъар-кийчдара ха туллийтаргйоацаш вIаштIехьбаккханза баргбац болх. Цу лоархIамеча гIулакха юрта хьадда новкъостал де доагIа промышленни предприятеша, организацеша, учрежденеша. Укх гарггарча хана вIаши проверкаш йолае еза йоагI-йоагIача районашта юкъе, ялаташ чуэца уж кийча йий хьожаш. Белгалде деза юрташка электроэнерги сецаелга юкъера дIадоаккхаргдола гIулакхаш.

КПСС обкома бюрос дийцад 1990 шера республикански месячник долча хана доакъар кийчдеча теннараштa материальни совгIат дара кхы тIа а чакхдоахаргдола гIулакхаш, итогаш яьй городскойи районнии отчетно - хоржамий партийни конференцеш чакхъяхара, кхыча дешашка а хьежай.

* * *

Укх шера 4 июне хиннача КПСС обкома бюро заседане хьежаб г. Грозне баха нах кхачан товаращца Iалашбара даькъера цIенхаштта кхоачамбоацараш дIадахара, гIулакхаш деча сфера предприятеш балхаца дувзаденна тIадехка хинна гIулакхаш кхоачашдара леламга. Заседани дIайнхьар КПСС обкома шоллагIча секретара П. Н. Громова.

Хьалха хиннача бюро заседане белгал ма даккхара, ахкан ха дIайолаеначул тIехьагIа а чакхдаьхадац шелдаь корта бохош доаца малараш, минеральни хиш, квас, дукхагIа дохкара тIадерзадаь гIулакхаш. Городе болх беш яц газированни хий дохка автоматаш.

Проверка еча дийнахьа дукхача тикашка доацаш дар эггара сагоагIа эшаш дола товараш, шекар, маькх, мадарра аьлча, вIаштIехьдаькхадац баьцадaараш, сом бохкилга. ХIаьта уж дохкаш хиннача моттигашка продукце дикал хила езачоа юхе гаьна яр.

Эггара хьалхарча аргIанна цу дешай бехк такха безараш я республика торговле министерство, «Чеченингушплодоовощхоз» яха объединени, хлебопекарнеи макаронниш промышленность.

Бахача наха цIенхаштта Iоттараш ю коммунальни служба балха. Городе баха нах каст-каста дIайхачеи шийлачеи хица, электроэнергеца Iалаш ца беш бус. Геттара мела — лелаю коммуникацешта ю ремонти теплотрассашта Iан кийчон.

Даха бахьан а долаш бехкаш доах город воча санитарни хьала тIа хиларца, транспорто болх во барца, телефонни бувзам во хиларца дувзаденна.

Яхийта йоагIача тайпара уйла тIаяхийтац министерствайи ведомствийн коммунистий - кулгалхой оагIонгахьара уж дерригa социальни дешаш къоастадара.

Балха тIа кхоачамбоацараш нийсдалийтарах бахьан долаш лирен критика йир бюро заседане НГIАССР Министрий Совета Председатела заместитела Л. А. Касаевна, торговле министра А. Н. Зубковна, «Чеченингушплодоовощхоз» яхача объединене генеральни директора И. М. Дедаевна, хлебопекарнеи макаронни промышленноста объединене начальника Л. З. Эрбиевна. ЦIенхаштта бехк баьккхаб фусамий-коммунальни боахама, «Чечингавтотранса», бувзама управлене кулгалхоех У. А. Арснукаевх, Т. А. Ошаевх, И. В. Молчановх. ХIанз хала этта хьал аттача даккхара мело ю КПСС Грозненски горкомои горисполкомои.

Белгалдаь кхоачамбоацараш укх цхьан кIиран чухь дIадахеи цу даькъе шоаш баьча балха хьакъехьа КПСС обкомага хоам беи декхарийла бир КПСС обкома бюрос торговлеи гIулакхаш деча сфераи предприятеи кулгалхой.

Доакъар Iалашдара месячник

ХIанззе йоакхо ю

Репортаж

Рапс хьокхаш боахк Шалински района «Шалинский» совхоза коммуниста Агаев ВахIида кулгалдеча кхаш леладеча бригада механизатораш Ящуркаев Зяуддин, Абдулаев ЯрагIи.

— Укх бригаде 120 гектар мара яц рапс, — йоах совхоза керттерча агронома Хасбулатов Сайд - Эмина. — Кхыча бригадашка кхеер а дIалаьрхIача дукха хIама ца эшаш 500 гектар тIа я из. Цунах 280 гектара тIара яр хьекхай. Чуийцачох 1500 тонн гаргга силос кийчъяьй хIанзле. Цул совгIа, мошача доакъарца хьайбаш а кхаьбад.

Сиха лел кхай тIа рапс хьокхаш йоахка агрегаташ. Иттех минот ялалехьа хьалъюз, оагIонаш кхы тIа а цаIах метр совгIа лакхъяь йоллаше, трактора тIехьайийза лафет. Хьалъеттачул тIехьагIа кхай йистте латтача таразa тIа Агаева ше оз царех хIараяр.

Тхо къамаьл деш латташ, кхы а кхо трактор ера цу бригаде рапс чуэца.

— Арендни подрядагIа кхаш, хьайбаш леладерий болх вIаштIехьбаккхаро пайда бань хьагучадаьнна хIама дий?

— Дий е дац хьайна ховргда хьона дикагIа, цифрашца аз дийцача. Масала, соахка хьалхарча квартале хIара хьайбана 200 грамм гаргга мара дулх тIакхетийта хиннадоацача, укх шера цу юкъа из хьокхам 550 граммага кхоачаш лакхбелар, — йоах Агаева. — Цу гIулакхо йиш хилийтар кхаь бетта планал 247 тонн дукхагIа долаш пачхаьалкхенна 447 дулх дIадала, хIаьта шура планал 13 тонн дукхагIа дIаелар цу юкъа. Центнер дулх даккхарга, иззал шура яккхарга дIадахийтар 2,4-зза лохдир.

Силос йоллача да тхо. Етта хьатIакхувла лафеташ сиха йоасс а йийя, моша доакъар кIоага чу дIанийсдеш боахк болхлой Разуваев Николай Абдулаев Саламу, Сатуев Ваха. Цхьан минота соцайниц низ бола шиi С-100 марках йола трактор, моша доакъар кIоага чу IочутеIадеш воаллача механизатора Хамидов ЛомIаьлас.

Цар дечоа тIахьожам лоаттабеш Усманов Апти ва. Силос дикагIа хургйолаш рапса цхьа тIоа биллачул тIехьагIа, тIа тух, карбомид хьоарцийт, тIаккха ча дуллийт.

— Рапс сов моша, дукха тIоадал йоаллаш йоландаь, хIаьта из бахьан долаш йохка ца ялийтара оаха цу культура хIара тIоана ча дулл, — йоах Усманова. — ХIара кIоаг ма хулла сихагIа бизa гIерт. ХIана аьлча, из гIулакх дара ха кIезигагIа дIа мел йохийт, дикагIа хул доакъар.

— Укх шера хIара хьайбана лаьрхIа 22 центнерал кIезигагIа йоацаш доакъара единица Iалашъе лаьрхIад совхозе, — тIатох Апте аьнначоа Хасбулатова. — Тхоай боахама производствана эшар, цунах, оахоша ахча а телаш болх бе даьннад тхо укх шера, кхыча тайпара аьлча — хозрасчетагIа. Цудухьа иззал доакъар Iалаш ца дича оаха дIадоладаьча дикача гIулакхах пайда баргбоацилга хов.

М. ХАМАТХАНОВ.

ПРОФСОЮЗАШ: ПЕРЕСТРОЙКА НАЬКЪАГIА

Наха гIулакх дераш

Грозненски швейни производственни объединенена чуйоагIача цехашта, филиалаштеи фабрикаштеи юкъе йоккхагIчарех цаI я Грозненски № 1 йолча филиала коллектив. Халкъа эша товараш дукхагIа хилийтара, цар ассортимент шеръяра дика кайоалаш болх беш ба укх тIеххьарча шерашка филиала мотористкаш. ХIанз цар хьаю кердача моделех йола школьни форма костюмаш, школьникий хачеш, маIача наьха кремплинови хачеш, кхувш боагIарий форма, кхыдола барзкъаш. Цкъа-дале, тикашка кхоачамболлаш промышленни товараш ца хиларах, шозлагI-дале, цар хьадеш дола барзкъаш хозен тIадийхача товши хиларах бахача наха чIоагIа хоатташи дика дIаэцаши да уж.

Филиала болхлоша соахка хьадеш хинначул дикка дукхагIа тайп-тайпара барзкъаш тег укх шера. Масала, дIадахача шера хьалхарча пхе бетта НСО-х арахийцачул ийс процент, рознични маьхашка диллача йиси ахи процент дукхагIа арахийцай филиала коллективо тайп-тайпара продукци. ХIаьта товарни продукци соахкарчул 468 эзар гаргга сома маьха дукхагIа арахийцай. Цу даькъе школьни форма костюмаш 468 эзар гаргга. Иштта дукхагIа да маIача нахан кхувш боагIараштеи лаьрхIа тийга барзкъаш а.

Из деррига беркат хьакхоллаш дараш болхлой къахьегама кулгаш, хIамаш тегарий творчески уйлаш я. Цу даькъе доккхий къахьегама мулаш доахаш болх беш я хIамаш тега мотористка Зайтаева Тамара. Ше тегаш дола барзкъаш дикеи тIехдинеи мара а ца хулийташ, яхье хьалха латташ хиларах «Заслуженни хIамаш тегар» яха сийлен цIи еннай цунна. Балха тIа духхьал шийна дика каяларах кхоачамбиц Тамаре. Ше санна болх бе Iомабу цо къона хIамаш тегараш. Цо нийсача наькъа тIа баьха говзанчаш кIезига бац укхаза. Цудухьа филиале дикагIйола кагирхой хьехамча лоархIаш я Т. Зайтаева.

Ший балхах тIехдика кхеташ хиларца ерригача филиале белгалъяьнна я хIамаш тега мотористка Махаева Хьулимат. Дошо кулгаш да цун дараш, оал филиала кулгалхоша. Цхьаккха тайпа даккха гIалат доацаш хул цо мел тега барзкъаш. Цунах тамаш елга а дац. Массе тайпарча хIамаш тегача машинаш тIа шаьрра болх бе хов цунна. Ший опыт дIалуш, ши-кхоъ хIамаш тега мотористка кийч ца еш цхьа шу дIадахийтац Хьулимата. ХIанз цо Iома а баь филиале къахьегаш бола Хадизова Ася, Гучигова Зубиша башха говзанчаш ба.

Хьулимат я профорга заместитель, бригада совета член.

Филиала № 10 йолча участка болх боагIача боарамагIа дIабахийтара доккха дукъ тIалатт цу участка мастера Гришкова Зинаида Ивановнана, цун заместитела Эльдерханова Валентинана. ХIамаш тегарий болх хьаькъалца вIаштIехьбоккхараш, царна материалаш маэшша лоаттаераш уж ба. Цхьаккха хьовзам хургбоаца гIулакх де хьож уж.

СУРТАШ ТIА: 1. Т. Зайтаева; 2. (аьттехьара аьрдехьа) мастер З. Гришкова, цун заместитель В. Эльдерханова; 3. (аьрдехьара, аьттехьа) А. Хадизова, З. Гучигова, Хь. Махаева.

И. ПЛИЕВА сурташ.

Лоацца хоамаш

ДIабахача бетта ший мерзача продукце ассортимент шеръяьй «Ладога» яхача Грознерча кондитерски фабрико. Арахеца йолаьй ирис яха керда конфеташ. Уж хьаеш я хIанз Любовь Ивановна Могульскаяс кулгалдеча кондитерски цехе. Белгалдаккха деза, ирис дийнахьеи буси дукха хIама ца эшшаш эзар килограмм елга. Уж конфеташ керттерча даькъе вай гIородерча тикашка дIайохьийташ я.

— Керда ирис кийчъю лаьрххIа дола кофе а тохаш, — дувц фабрика керттерча инженера А. А. Карапетяна. — ХIаьта цу конфеташта лакха мах а бу уж ийеча наха. Иштта дукхаезаеннай царна боата а оаташ бIараш а тохаш март бетта арахеца йолаьь «Абрикосовый ирис» яха конфеташ а.

Доккхал де йиш йолаш да фабрика коллектива производственни гIулакхаш а. Ший план кхоачаш ца еш укх шера цхьа бутт дIабахийтабац цо.

С. КАИМОВ.

ТОЛАМЕ КЪАХЬЕГ

Грозненски района «Атагинский» совхоз ерригa хьайицача пачхьалкхенна шура дIаялара план еш еце а, шоай декхарех толаме лоархIаеш хьайоагIа цун цхьоалагIча шурий ферма коллектив. Йоккха опыт йолча Хайтаев Iале кулгалдеча цо дикача гIулакхашца хьахьокх, безам хилча халача хьалашка а толамаш даха йиш йолга. Масала, шура дIаялара биъ бетта планаш тIеххоачашйир. Балха темпаш лох а ца еш хьайоагIа хIанз а.

Доаркашта юкъе белгалбаха боагIа Музаев Яха, Оздоева Тамуся, Калаева Хавра, Индербиева Хавра, Бураева Букка, Цоева ТIаус. Шоай декхараш хадданза тIехкхоачаш а деш социалистически яхье хьалхалатта уж.

Я. ЦУЕВ.

Юстара ма латта

ГIар-тата дижад корта бохо малараш тIехдоахаш мелара духьала йолаенна хиннача, милицерча кIанташа бехке бараш а боацараш а улицашкара, кинотеатрашкара, кхыметтел ресторанашкара а каетташ хьа а лувцаш, «воронок» чу бехке «салаIа» медвытрезвителе кхийлача аргIанарча кампане.

ХIаьта ераш да НГIАССР чурча гIулакхий лоархIамаш. Нагахьа санна 1985 шера вытрезвителo деча «гIулакхах пайда ийцараш» ворхI эзар гаргга саг хиннавале, укх тIеххьарча кхаь шера, Указ арадаьнначул тIехьагIа, из цифра кхо эзарнега кхоачаш кIезигъеннай. Из-м кхеталеш а да — предприятешка а, балха боацача хана а малара тIакхувращка тIом дIахьийнабар, лира къовсам лоаттабора царца администраце, партийни, профсоюзнин организацеша.

ХIаьта из хIанз лаьгI ма деллинге а, 1989 шера пхи эзар сагага кхоачаш хинна цифра кхы а ах эзар лакхъелар. Тешшаме ала йиш йолаш да укх шера вай юха а 1985 шера хиннача хьокхамга кхоачаргхилар.

Уж лоархIамаш да... ХIаьта вытрезвитела клиентура, аргда вай, социальни хьисапагIа, уж ба мискащ, боарам боацаш дукха бомжаш (хьаьдда бахаш моттиг йоацаш бола нах), бичаш (хьалхагIа интеллигентни хиннараш). Царна тIехьа боагIа кхалнахи кхувш боагIараши, царна тIехьа — къело кIалбитараш, юххера а, цун йозалле болхлой класс.

Грознерча а республикерча а дукхача предприятешта доккха материальни зе хул из зуламе социальни хIама бахьан долаш. Вай гIородерча къахьегама коллективай вахарера массехк масал доаладергда аз. Цхьайолча предприятешка гуччахьа мел къаракъаш, цудухьа цкъаза вытрезвителе воалаву пхиппха а итт-итт а саг— дукхха вIашагIа а кхийте малар мелараш. Масала, апрель бетта юккъе чIоагIа менна а болаш цига «салаIа» боалабир гIишлошъеча хозрасчетни управленера болхлой: В. Фидякин, Н. Ничаев, В. Утепов, С. Глушко. Цхьа кIира даьннача гIолла царел а тIехбаьлар «Грознефтехимремстрой» треста № 3 йолча специализированни ремонташ-гIишлошъеча управлене болхлой. Кхы цул вогIча беце, дикагIча хьал тIа боацаш вытрезвителе «салаIа» боалабир А. Радеев, И. Михайлов, А. Сайханов, Ю. Гордеев, А. Анниловa. Цу тайпара масалаш хьашт мелд а доаладе йиш йолаш дар. Малар тIехдаккхарах шоай дегIамашта доал дулаш а боацаш, вытрезвителе боалабир «Грознефть» объединене инженераш Х. Ганиеви А. Рудакови, комплексни бригадера болхлой Д. Асхабов, В. Мудаев, кхыбараш.

Цхьабакъда, мадарра аьлча, вай республика а Грозный а хьанйицача, малар тIехдахара «чемпион» я «Красный молот» яхача производственни объединене коллектив. Масала, лоаццача хана вытрезвитела «эздийча гIулакхех пайда ийцар» мастераша О. Омарова, В. Лагодас, болхлочо В. Филипченкос, кхычар. ДIадахача 1989 шера вытрезвителе хиннав цу коллективера 100 совгIа саг.

Яьча анализо хьахьокх, алкоголизм ше хьалхагIа хиннача боарам тIа юхайодаш хилар. Из гуча ца ялийта гIерт кулгалхой, медвытрезвителера хьауха, цига «хьоашалгIа» баха хиннарий гIулакхаш дувцаш йола извещенеш дIалечкъа а еш. Ишта мара, кхы мишта кхетаде дезаш да, масала, соахка «Красный молот» завода болхлошта яхьийта хиннача 100 извещенена 60 жоп, ГПОПАТ-а кулгалхоша 12 извещенена — 4 мара, «ЧИВС» РСУ-1 — 6 извещенена цхьаккха а жоп ца дайтар.

С. АБДУЛАЕВ.

Профсоюза тхьамада

ОАГIУВ ХЬАЛЛОАЦ

...Цехкома председатель Р. Л. Мулько шоллагIча участке гIолла чакхвоалача хана цунга цхьа дехар дир болхлой тоабано. Цу виъэ а саго заявлени язъяь хиннаяр балхара дIабовлара хьакъехьа. Цунча дола бахьан дар биззача низаца болх бе таро хилийтара къахьегам вIаштIехьбаьккха ца хилар. Цу хьакъехьа юххьанца цар хоам баьбар воккхагIволча мастерга В. Гайдинга, хIаьта а гIулакх дикагIча оагIорахьа хувцадаланзар. ТIаккха профсоюза кулгалхочо из гIулакх, кхоапенга ца а доахаш, цу сахьате къоастаде соцам бир. Цу дийнахье а къоаста а дир. Хьаде балхаш лехар, шоаш баьча балхах хьахур котельщикаша шоаш лоархIаргдола система вIаштIехьъяьккхар.

«Красный молот» заводе эгтара йоккхагIа я мехкдаьттааппаратурни цех. Кулгалхой кIезига хилац тIехьатетта йиш йоаца производственни гIулакхаш. ХIара деннарча балхий сухалах юкъагIдус къахьегама хьалаш. Цудухьа дар къахьегама коллективе дукха ха йоаццаш хиннача собране цеха начальника гIулакха тIа бахийта оттабьча кандидатий програмашка чIоагIа лаьрххIа ладувгIар а къахьегама хьалаш тоадар духьа цар де лерхIаш дола гIуланхаш малагIаш да хьажар а. ХIаьта конкурсни комиссе председатель а из вар. Бакъда, данне а аттачарех дац из гIулакх, ахчан таронаш ма йий эшаш. ТIаккха уж яцар аьнна, тахан а де йиш йола хIамаш кIезига дац цеха болхлой хьалаш тоадара.

Къайле яц, фусамий гIулакх цкъарчоа керттера социальни проблема хилар. № 5 йолча цехера 70 болхлова фусамашта оттаьча очереде латташ. Хеталора, цу даькъе фу хургда нефтеаппаратурщикех тоссалуш, аьнна. ХIаьта а... Цар шоай таронаш меллай а хьежа, соцам бир, цIеношка йолха цхьайола материалаш шоаш кийчъе аьнна. Царех тийша дIаделар из социальни заказ. Тахан ший балха ди цехкома председатела Р. Мулькос дIадоралу воккхагIволча мастера В. Русаковс кулгалдеча «монолитана» материалаш кийчъеча участкана тIера. Бригадираца Телков Владимирца а дагавоал гIулакх сихдар духьа де эшачоа. Профсоюза тхьамада иштта гIайгIа яро белггаларча даькъе таро хулийт чIоагIа лоархIамеча социальни заказа технологически, организационни гIулакхаш сихагIа кхоачашде.

Тахан, хетаргахьа, Р. Мулькос социалистически яхь вIаштIехьъяккхара шIаккха па яьча тайпара йоккха гIайгIа ю. Заводе ахчан хьал ледара хиларца дувзаденна холуш яц йоккхача бригадаштеи участкаштеи еш йола материальни гIойленаш. Кхетадеш да, уж ца хилча, яхь а хеттача тайпара дика леларгйоацилга. Йоккхий йоацача цехашка-м къахьегама яхьо башха бокхха толам па баккха а тарлу производства гIулакхашка, цхьабакъда, из элга дац шийна чуйоагIаш пхийтта участок йолча мехкдаьттаапаратурни цехах. Шоашка дукхаза а дехараш даьчул тIехьагIа завода кулгалхой юххера а раьза хилар 5-ча цеха пайдах цхьа дакъа производстве хьалха латтараштa гIойленаш яларга дIадахийта. Цхьабакъда, цкъарчоа къоастаданза да пайдаш довзара дош. ХIаьта а завода службаш башха сагота яц цеха финансай хьал миштад хьажара. Гуш мадарра, царна хIанз а цкъа дагадайта Iе дезаргдий-хьогI коллектива хьашташ «диц ма дудалар» яхаш.

Цу мастера, котельщика, электросварщика, контролера, экономиста хьашташца дувзаденна да коллектива хьашташ. Цар уж лорадарга, хьаллацарга хьежжа лоархIам бу профсоюза тхьамада балха. Аргд вай, феврала итогашка диллача № 5 йолча цехо дизза кхоачашдир мехкдаьттахошта шоаш денна дош. ТIаккха болх дика барах ахчан совгIат а ма доагIарий коллективана. Бакъда, пачхаьалкхен тIахьожама гучадаьннадар болатлоаладерий бехкагIа нийсденна цхьа кхоачамбоацар. ТIаккха производственни отдело, кхы мелдар теркал ца а деш, из кхоачамбоацар мехкдаьттааппаратурщикашта дIатIадиллар. Из бахьан долаш уж ахчан совгIатах баьхар. Цул тIехьагIа гадаккха дийзар коллектива хьаштий. Юххера а, завода директора, нийсхонца цу дешага хьажа а хьежа, 5-ча цеха тIера дIабаьккхар из бехк.

Промышленносте перестройка йолаенна диълагIа шу дале а, геттара мела лел производствана материально-технически кхоачо елга. ХьалхагIа мо мара кхоачам вIаштIехьбаьккха ца хиларах лоадама къа ца хьегаш, ткъаьх ди даккха дезаш хул, тIаккха беттах юхейисача цу лоаццача хана план кхоачашъяр духьа цIи яьлча санна сихлий хьовз, кхыметтел мукъача деношка а салаIа йиш йоацаш. Цеха профсоюза комитет цу гIулакха юстара латт ала йиш яц. Уж тайпа кхоачамбоацараш дIадаха оарцагIвоал Мулько Роберт Леонидович, цехкома председатель ше хиларах тарра. Цу гIулакха из дагавуьл мастеращца, ший новкъостаща яхар теркалду, къахьегама коллективаца барта хул.

Тайп-тайпара хул болхлоша цунна тIакхухьа дешащ: квартирага чIоагIгIа сатувсаш ба слесара С. Полнхова дезал, ший йоI берий беша дIаоттаюялар йоах крановщицас Р. Яроваяс, тхоашта хьожадаь ахчан совгIат хьалала ца туташ леладу тхо йоах крановщицаша В. Кравцоваси А. Барышниковаси. Иштта бухгалтера А. Аванесовас берий беша доаладир ший бер, бакъда, цига воспитательница а ца нийслуш, цунга хьежаш а яьгIа тIехьаяьнна хьаера балха. ТIаккха проходной, кхы бахьана дух тIа а ца боалаш, из тIехьайнсар дIаяздаьд из бахьан долаш цхойтталагIча алапех яьккхай бухгалтер. Из халахетар а ийца хьанна тIагIоргьяр из? Эггара хьалха — профсоюза тхьамадана Мулькона. Цо гIулакх нийсхонца къоастадергда, бакъдолчоа тIехьа гIо а лоацаргда.

Е цхьаькха масал: котельщик Е. Макаров чIоагIа сагота вар сахарни диабет долаш йола ший йиIиг тарма лу сихагIа берий санаторе яхийта путевка езаш Профсоюза ЦК-ага дехар дахьийта а дийзар Роберт Леонидовича Макарова йиIига путевка яккха. ХIаьта, ираза цигара хье ца луш хьачхьчар йиIига дарба дайта яйта путевка. Иштта кхычар а хадданза гIайгIа еш чакхдоал хIара ди. Цу тIа а, укхаза дицде дагIац, Мулько сварка яра материалаш кийчъеча участка мастер а хилар. Цехе эггара бехктохкамегIа бола болх ба из.

М. КИНДАРОВ.

Оарц дех!

Хий доацаш дагIа тхо

Тха дош къоастадудалар яхаш, цкъа санна дукхаза а дехар даьд Грозненски районерча ЧIишка дахача оаха. НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиумага: молаш дола хий тоъац тхона, кхы цхьаькха а гIув яккха еза.

Тха дехар кхоачашцолда аьнна Грозненски райисполкоме дахьийтадар 1988 шера январе. хIаьта цигара тхога укх тайпара жоп дера цу шера март бетта:

«Халкъа депутатий Грозненски районни Совета исполком хьежай ЧIишка артезански гIув яккхарах йолча заявленега, хIаьта хIанз таронаш лохаш я цунна проект кийчъяра а хIаьта иштта хий Iоаду резервуараш оттаяра а. Уж дIанийсье моттиг къоастаьй ЧIишка юрта Совето, из болх бергба «Атагинский» совхозо 1989 — 1990 шерашка комплексни пункти ФАП-и хьалъеча ханна».

ХIанзле дIададад 1988, 1989 шераш а 1990 шерах ах шу гаргга. Из деррига а каьхата тIа дисад тахан. Тхоай саготагIа долча деша укх шера февраль бетта цIаьхха а дахар тхо райисполкоме. Цу хана хиннача председатела нов. Жукова лоацца жоп дайтар, бахача наьха дехар кхоачашде таро йолаш яц исполком, хIанз аьлча ахча дац, аьнна. Цу дерригача гIулакхий цхьа цIи я — бакъдар къайлакхухьилга. Райисполкоме керда баьхкача наха, юххера а, юхь хьаерзае тарлургдацар-хьогI тха проблемашкахьа?

С.-М. УМАЕВ,
ЧIишка.

Каьхата тIара къахетам

КIалбисача, новкъостал эшача нахах къахета деза яхаш дукха дувц тахан. ТIемахоех - интернационалистех дувцараш а яздераш а кIезига дац. Коталон Ди хьатIакхоачаш лу премеш. Дукха ха йоаццаш газета тIара дийшад аз тIемахошта-интернационалисташта памятник догIара еннача предложене хьакъехьа. Из деррига а дика да. Цхьабакъда, хьдда хьанйицача сага, тIем тIа лаьттачарна новкъостал дара деш лоадама хIана дац. Сайна леладаьр дувцаргда аз.

Итт шу даьннад Афганистанера со цIавена. 1984 шера денз «Терек» яхача объединене фанеровально-заготовительни цехе слесаралла болх беш ва со. Цу шера квартирана аргIагIа эттав со Старопромысловски райисполкоме. Предприяте оттанзар со, хIана аьлча профкоме сога аьлар, из гаьнара зурма я, райисполкоме гIолла сихагIа вIаштIехьдаргда хьа чуIе моттиг яккха. ТIаккха, 1988 шера райисполкоме дош ца къоастадеш гаьна даьннилга а ховш, аз лаьрхIар «Терек» яхача объединене аргIагIа отта.

Цхьаь волча хана-м общежите вахар со, хIаьта саг йоалаяьчул тIехьагIа частни квартира лаца йийзар. ЧуIа моттиг яккхара новкъостал дехаш профкоме хиннав со массехказза, цхьабакъда, тайп-тайпара бахьанаш а доахаш, са къамаьлага ладувгIа саг хиланзар цига. Генеральни директора тIавода со — цо а профкоме хьожаву. ХIаьта райисполкоме аьлар сога; хIанз укх сахьате хьона де цхьаккха тайпа новкъостал дац тха.

1988 шера денз ялх квартира хийцай аз, хIаьта эггара тIехьагIа лаьцача квартирера дIачуваха ши кIира а далалехьа аравала аьлар сога. ХIаьта хIанз дезал а ма бий са — сесаги 1.5 шерага а кхачанза ши бери.

Хов сона, газета редакце сайна квартира лургйоацилга, хIаьта а из Iодешаш болча наха кхетадар лов сона: тахан а тIехьа, массе тайпара къахетаме гIулакхаш вай леладеча хана, ший проблемашца цхьаь вус хьдда вола саг.

А.-Х. САДУЛАЕВ,
тIемахо-интернационалист.

ХIана хул хьовзамаш

Нохч-ГIалгIайчен доазонел арахьа балхаш деш цхьа ха яккха дIаухача гIишлояхой бригадай викалашца республика кулгалхой хиннача вIашарIкхетаре белгалдоаккхаш дар, из бахьан долаш царна керттерча деша социальни даькъе доккхий зенаш хулаш хилар. Цхьаннёна а къайле яц, подрядни договорца гIирсаш хьалдеча лерттIа распорядок а къахьегарай салаIарай аьттув бола ха а нийслац, хIаьта профсоюзни организаце теркамe а хилац. Вахара-Iера гIулакха санитарни хьалаш ца хиларо, даим Iазапе болча къахьегамо, къахьегама кхерамзлен техника ца хиларо маьженаш кагъяларга, човнаш хиларга кхоачадора гIулакх. Цул совгIа, халахете а, шоай бокъонаш лорае йиш йоацача а бовлар уж.

— Каст-каста нийслуш дий уж тайпа нах шоай хьашташ лорадара хьакъехьа дехаращца профсоюзни органашка ахар? — иштта из хаттар дир оаха Нохч-ГIалгIай облсовпрофа отделий заведующешка В. Коробовга, С. Свекольниковага, Ю. Кузнецовга.

— Даьра каст-каста ма нийслу, — дерий дир цар.— Тхо дика кхет цу наьха халахетарех — дукхача шерашка тIехьабаьле лел уж тайп-тайпара пособеш хьалудалар, стаж меттаоттаюялар, пенсеш хьожадудалар, яхаш. ХIаьта а, дукхача хьале цу гIулакха царна гIо де аьттув балац тха, хIана аьлча, из деррига а законаца нийслуш дац.

— ТIаккха, белгталарча масалащца дашха йиш йолаш а хургда-кх из?

— Дукха ха йоаццаш цу тайпарча лоткъамашца облсовпрофе еная Воронежски областе болх беш хинна Урус-Мартанера В. Нудаева, Смоленски областе болх баь Л. Арцуева, иштта дукха кхыбараш. Царех хIаранена духьале яь хиннаяр пхоара хиларца, бераш дарца дувзаденна пособеш ялара деша. ГIулакх миштад аьлча, договора ха чакхъяьнначул тIехьагIа кхалнаьха пайда эца йиш яц предприятей социальни страховане таронех. Белгтала аьлча, царна бераш дарах а пособеш лац цхьан юкъа къахьегара пайдана боацаш бисача ханна. Царна йоагIача цхьа дакъа отпускаш а йоал лац бера цхьа шу даллалца цунга хьажарах, хIаьта 1990 шера 1 июле денз — 1,5 шерага кхаччалца хьажарах, цул совгIа, 3 шерага кхаччалца бера Iунал деча отпускаш а.

Кхетаде хала дацар Рошнеяу вахача И. Дудаевна хинна халахетар а. Цамогаш волаш яьккхача хана цунна ахча ца луш дитадар Джамбульски областерча «Свердловский» совхозо. Балха тIа чов хинначул тIехьагIа йIаьхха ха ма яьккхайий цо къахьега могаш воацаш. Кхетадеш мадарра, материальни халонаш ла йийзар дезала. Дерригa а хила доагтIача тайпара хургдар, нагахьа санна ший юртахой а санна из цIагIа болх беш хиннаваларе.

Е цхьаькха масал доаладергда вай. 1967-ча шера Уральски областерча цхьан совхозе балха вахача моттиге лазар а кхийтта, инвалиц хиннав Урус-Мартанерча В. Мусаевх. Хеталора, къахьега могаргдоацаш висача цунна лакха пенси хьожадергда-кх аьнна. ХIаьта дIатехкача, из вIалла аьттехьа а хиннадацар. Дукха шераш даьхар цо нийсхо меттаоттаяра тIехьаваьнна лелаш. ХIанз-м кхийттав из, оалаш мадарра, нийс лаьттал дехьа а ваьнна балха алапи леха дезаш ца хиннилгах.

— Долаш дар ма дий, бIаьсти йоалача хана дукха нах балхара дIа а бувлаш дIаахаро производстверча хьала ший тайпара «хорш» яйташ хилар. Социальни даькъе а доккхий хьовзамаш делга...

— Бакъдар да-кх из. Производственникашта хов: хьалхарча юхьиге тоъал халонаш тIаккхоачаю дика кхеташ вола цхьа говзанч бригадера дIаваxаро а. Цун моттиге кхыъкхе вар дIаоттавар духьа цаI Iомаве везаш хул, хIаьта цу гIулакхашта кIираш, бетташ эш. ХIаьта балхара дIавоалар-и цаI хинна ца Iеш, масайтта а ма хулий. Балха кулгаш доацаш юс хьалъеш йола гIишлош. ДIадахача шера духхьал цу бахьанагIа эксплуатаце дIадала йиш йоацаш дисар массехк доккхий чуIа цIеноош, тIаккха хIаьта, кердача фусамашка чуховша вIаштIехьа ца доалаш бисаб бIаьш дезалаш. Шеко йоацаш иштачарна юкъе нийслуш ба балхара дIа а бийнна, республикал арахьа лакха алапеш даха дIабахарий дезалаш а.

Цудухьа, цу дерригнеца дувзаденна, хIанз балхара дIабовла гIертарчарна довзийта е кердадаха ловра сона социальни даькъе царна кулаш дола зенаш. Хьаэцар вай, масала, цамогаш волаш яьккхача ханах (больнични листокаш) луш дола алапи. Цун боарам бувзабеннаб юкъахъяланза, хадданза йолча къахьегама стажаца. Ард вай, балхара дIаваьннав-кх саг. Кхычахьа дIаводаш а балха моттиг лохаш а дIайода бутт, ши бутт, е кхы дукхагIа а ха. Законо стаж юкъах ца ялара тешам лу, нагахьа санна кердача балха отталехьа яьккха ха кхаь кIирал совгIа еце. Хулийтар вай из ха а юкъах ца йоалийташ лораяь хилар. Цхьабакъда, укхаза кхераме хила тарлуш дар кхы да. Массехк бетта къахьийгачул тIехьагIа из балха ваха цхьа шу далалехьа шозлагIа ший лоIамагIа балхара из дIавоале (бехказлонна цхьаккха бахьан а доацаш), тIаккха стаж кхоачашхулаш яц. Долче, хIаьта, цхьан ханна къахьега могаш воацаш висарах долча больничнех ах мара ахча лац. ХIаьта, нагахьа санна дезал кхабара шун балха алапи совнагIа кхы хьатIада хIама доацаш дале, тIаккха а уйла ер вай, ма атта хургдац шун цIен наха ханагара ханага бовла.

— Стаж юкъах ца ялар хоалуш хулий тIаккха пенсе боарам оттабеча хана?

— Даьра хул. Масала, инвалид хиларца дувзаденна пенси оттадеча хана белгальдаь да къахьегама стаж юкъагIа ца йоалаш хьаенаяле, вешта доагIаш дола пенси мел теха а IотIатохилга. Цу тайппара гIойленащ я вокхха хиларца дувзаденна пенсеш хьожадеча хана а. Кхы цхьаькха цхьа хIама а теркалдича бакъахьа хетар: укх тIеххьарча хана дукхха предприятеш шоай лоIаме а йолаш болх бе йолаяларца дувзаденна дукхагIдола социальни гIулакхащ шоаш къестаду коллективаша. Масала, цар кхы тIа а тоъал йоккхий гIойленаш ю кадрови болхлошта. Белггала аьлча, очердагIа йоацаш квартираш, гIишлон материалаш, цIенош де ссудаш теларца, и. кх. дI.

ГIишлош хьалъе гаьнна кхыча областашка дIаухачарна хайча пайдана хургдар аьнна хет кхы цхьаькха цхьа хIама а. Ховш мадарра, республика кулгалхоша къахьегама коллективашта бокъо еннай юрташка бахача болхлошта (хьашт долчарна) Грознера фусамаш тела. Иштта, дукха гIишлонхой хIанзле а Нохч-ГIалгIайчен столице баха хьачубаьхкаб шоай кердача фусамашка.

Юххера а дувцаргда вай моральни оагIорахьара хулача эшама хьакъехьа. Ха сиха йода, дIа-хьа хьежа а валале хьатIаотт вайх хIаранe ше дунен чу яьккхача хана уйла еш дола сахьат-ди. МалагIа да хулаш дола хьаштдоацар? Дуккхача бетташка берех а гаргарча нахах а хьда лелар, хIаьта из бахьан долаш воIага е йоIага аланза диса дIайха дош, эздий хьехам бе ца кхер, и. кх. дI. Иштта дикка тIехьагIа сомадаргда эхь-бехк, боарам боацаш бокхха болга ховргда ший бехк.

Цудухьа долаш да-кх цу дерригне а хьалхагIе а нийса уйла яра дола сахьат: эшаш дий-хьогI гаьнна балха дIаахар? Е республике яцтеш ший низах а говзалах а пайда эца моттиг? Шортта я. Цу тIа а, укх гаргтарча шерашкарча планашка оттадаьчох, хьалхагIе а хьалъяь яха езаш я фусамаш, наькъаш, школаш, клубаш, больницаш...

Теркалде шоашта укх тайпара чIоагIгIа лоархIаме хIама а: вай автономни республика регионални хозрасчета тIа йоаккхаш а ахчанца ше шийна бизза кхоачамбе йиш хургйолаш а хиларца дувзаденна аьлча, вай болх дикагIа ме бу алсамагIа хургда моттигерча бюджете дIачутела ахчаш. ТIаккха йиш хургья вай республикага лакхера новкъостал деха ца дезаш, из ахча эггара хьалха социальни сфера дегIайоалае, вай хьал-таро лакхъе.

А. КОТТАЕВ.

ТХОГА ЯЗДУ

ВӀашагӀкхетар

Ухк сурта тӀа вайна гуча шин сага вахаре дукха да юкъара хӀамаш. Нийсбенна нагий нах болаш ЦӀеча Эскаре гӀулакх де бахаб, шаккхе — Сийлахь-боккхача Дай мехка тӀем тӀа хьинаре дакъа лоацаш, къизача моастагӀчох майра латаш чакхваьннав, беррига советски нах, дерригa прогрессивни адамаш санна дегаш гӀоздаьнна гӀадбаха хиннаб тӀом сецача дийнахьа. Цул тӀехьагӀарча вахаре а дукха да цар цхьатарра дола гӀулакхаш, юкъара хӀамаш: машарерча шерашка шоай граждански декхар кхоачашдеш — хьаьнала къахьегаш хьабаьхкаб уж. Майра тӀом барах тийннача совгӀаташта уллув цар наькхаш тӀа дада дика къахьегарах цар сийдеш тийнна совгӀаташ а. ВӀашагӀкхийтача а дукха хул цар дӀа-юха дувца.

Вай бувцараш ба тӀемен къахьегамен ветеранаш грозненцаш Абуязит Хамзатович Хамзатови Лев Давыдович Гольдинберги. Укхаза уж вӀашагӀкхийттаб Сийлахь-йоккхача Коталон 45 шу дузача дийнахьа Грозне В. И. Ленина цӀерагӀча майдан тӀа.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

Дог лазачох—гуччахьа

ХӀана вийцваьв халкъа турпал?

ДУКХА зӀамига а доаккха а къамаш дах СССР-е. ХӀаьта хӀара къам ши-ший турпал волаш да. ГӀалгӀай къаман а ба ший турпалаш. ГӀалгӀай историна юкъе къаьстта моттиг дӀалоацаш, ба граждански тӀом. Вай мехка а мехкал арахьа а дика йовзаш я ГӀалгӀай къаман легенедарни турпала Налганаькъан Дотмарзий Мандречун цӀи. Деникина кадрови бӀу чу а бенна, СурхотӀе йоаккхаш, ший нана Меце мара, дала оарц доацаш моастагӀчох летав из. 100 совгӀа деникинец вийнав цо ше ийс дийнахьа баьча тӀем тӀа. Уйла йича атта дац, го баькха етташ моастагӀий йоккхий топаш, пулеметаш, топаш а йолаш, моастагӀашта духьала латта, Цул совгӀа, лакхе гӀолла го боахаш хьийза аэроплан, яьга СурхотӀе, тийшаболх бе лаьрхӀа хьийза гӀаьрахой, къорга чура аралелха кийча дола бӀехалаш санна. МоастагӀий топах енна, бийсана дӀаелла нана. Кхы мишта хургда-те къонахчал!

Сендухьа даьд Мандречо из дов?.. Из ха дезаш да кхувш латтарашта, ца хайча дарг а дац! Вай кортамукъал, вахар, Даьхе, ираз, тахане-кхоане бахьан долаш ший дегӀ, са ца кходеш летав Мандре бирсача гӀаьрахоех. Наггахьа мара боацача турпален эпосерча турпалашца цхьана лархӀа воагӀа Нальгиев.

ХӀаьта мишта лоархӀ вай из тахан? Ала дезаш да укхаза цхьаькха. ТоӀал ха яьнний Мандречо тӀом баь. 1928 шера цунна еннай Ерригсоюзни тӀема комитета Сийлен грамота, 1932 шера еннай шоллагӀа яр а. Иштта ГӀалгӀай областной исполкомо а тийнний Мандречоа Сийлен грамоташ, совгӀаташ, кх. дӀ. Царех ши грамота хӀанз г. Грознерча музее йолаш я. Мандречун портреташ, демаш а даьха, ишкала чу дада Грознерча музее, уж сона сайна а дайнад. Ха дӀаяхай, хьадаь хӀама а дац Турпала сий дара.

ТӀема Ерригсоюзни комитето город Москве вийха вахар Нальгиев Даймехка тӀом болабалале хьалха. Ши бутт совгӀа ха яьккхар цо цига. Кремле дикка вовзар Мандре, цун сий дора, лоархӀар из хьакимаша. Мандречох киноленга а даьккхар. ХӀанз из киноархиве улл, из лохаш саг вац. Мандречоа карагӀдаьннар лархӀа а лоархӀаш, цо баьча тӀемах Кремле ЦӀеча байракха тӀема орден, ворхӀазза ювла дото хий лаькха тепча, ший цӀерах йола шалта, иштта кхыдола совгӀаташ делар цунна. Бакъда, СурхотӀа яц тахан Нальгиев Мандречун цӀерагӀа улица, кхыметтел мраморни улг а дац цун цӀи тӀайолаш. Вай мехка дукхача моттигашка сий деш а вовзаш а ва турпал. Массане а оал: «памятник дегӀа дац-кх цунна, чӀоагӀа догӀа дезар-кх из хӀанз». Массанена а Ӏаткъаш да из дош — памятник ца хилар.

Масала, Башкире Уфа яхача хи йистте дагӀа Башкире халкъа турпала Юлаев Салавата оттадаь памятник. Поезда вагона чура арахьежача бӀаргадайра сона из эгтара хьалха гуш. Дика дегӀа а да из памятник. Кхыметтел хӀираша а ма даькхадий Чермен яха кино — шоай къаман турпал а лаьрхӀа. Вай хила мегаций яхь?!

ХӀАЛЬМАТЕ кӀезига да вай культура хьалаш. Махулла оарцагӀа дала деза воай искусства шедевраш хьакхоллара. Хабараш пайдана дац мел дукха дийцача а, хӀаде деза хӀамаш, хьаде! Дукха адам гуладеннадар г. Назране укх шера митинге. 100 эзар совгӀа сагвар цига ГӀалгӀай автономи меттаоттаяр хьадехаш. Дукха дийцар эшаш дарех. Царех цаӀ дар, укх тайпара, 67 кулг а яьздаь каьхат кхаьчар трибуна тӀа. Цу тӀа яьздаьр хьакхайкадир микрофонаца. 100 совгӀа деникинец вийнав Нальгиев Мандречо 1919 шера СурхотӀа баьча тӀем тӀа Мандре гӀалгӀай къаман легендарни турпал ва. Денал, майрал, къонахчал долаш летав из деникинцех. Цунна памятник догӀа ях оаха массане а. ХӀаране кулг язде лаьрхӀад цу гӀулакха. Дикка ахча вӀашагӀкхийттад укхаза.

«Тахан турпалхочоа памятник догӀарга дог доахаш а цох тешаш а я гӀалгӀай къаман интеллигенци, дешархой, студенташ, ахархой, болхлой, йоазонхой, Ӏилманхой вай дерригa къам. ХӀаьта тахан миссел из оттаде вай вӀаштӀехьдаргдолаш ха хинна а яц. ХӀана аьлча, таханара яр перестройка, демократеи гласностеи зама я. Чукоткера е Китаера нах а баьхка оттаргбац вайна хьалхара вай хьешташ кхоачашде, «Да ца вийлхача дакъах, нах бийлхабац», — оалаш ма дий дай кица.

ЕР СТАТЬЯ Ӏойийшача, статья тӀа дувцачун уйла а яь халкъан терко е оарцагӀбаргба, аьнна, хет сона республика а Назрановски райисполкома а кулгалхой. ХӀаьта нахагара-м хӀама талхаргдац, нах раьза ба тахан хьадинза даргдоацар хьаде. Иштта да хано вайгара дӀадехар.

Дукха ха яц Назранерча а цхьайолча юрташкарча улицех керда цӀераш тахка, аьнна, соцам баь. Бакъда, СурхотӀа Мандречун цӀерагӀа улица хилийтарах цхьа дош аьннадац цу соцам тӀа. Вицвалийтав къаман турпал. Аз-м аргдар, цунца дицдалийтад къаман сий.

Суламбек АУШЕВ,
тха штате корреспондент.

МАССАНЕ ШИЙ БОЛХ БОРЕ

Бера хана денз скотникал болх беш ва со. СибарегӀа а шода бе даьллад, хӀанз а доалл. Цул совгӀа, соца дӀаӀома а бенна, скотникалла болх беш ба са дезал а: сесаг Ровзати, воӀ — Барони (дела ма лелаш, зӀамига волча хана денз цох дӀаяха цӀи я из, хӀаьта паспорто а тӀачӀоагӀъяьй). ХӀаьта а тхоай балхах лаьца дац хӀанз со ала гӀертар. Болх-м дӀабода. Аз айса а сай шода доал ду. 133 Ӏаттта кулг-кара доакъар дӀадала атта да яхар, со волча вайта. Цу тӀа ден-бус кхозза дала а ма дезий из. Цудухьа ден-бус 7—8 килограмм шура (хӀара фуражи Ӏаттагара) йоаккхаш фермаш дукха яц района совхозашка. Сона-м хов тха доояркаша Евлоева Фадиман, Яндиева Радимхана, Нальгиева Лидас, кхыбараша шура яккхара хьалхле хӀана лелаю. Ерригача фермо а лелаю из хьалхле.

ТӀаккха хет сона, цкъаза дагахьа сайца дага а вувл: «Са шода мо болх беш дий-хьогӀ кхычаодараш — а? — аьле. Сона хала хет айса яздаь газеташ ер шу доладелчахьа сайна хьа ца дахьаш. Уж да: «Сердало», районни «Ленина никъ», «Сельская жизнь», «Труд».

Мичахьа гӀоргва со сай болх а бита латкъа, хьанга кхайка веза са? Шурий ведар оаха дӀа ца луш йисача-м чӀоагӀа оарцагӀбоал хьакимаш. Бакъда, цу тайпара «лоадам боаца хӀама» оаха дӀадийцача белажаш увз. Сона хов, районе бувзама контора йолга а хӀаьта цигара хьаким Б. Цолоев волга а. «ХӀана хьакхахьац сона газеташ?» — аьнна дӀахаьттача почтальон бӀагӀара бӀара хьож, аз шийга цхьа ца доагӀар дувраш санна.

И. МЕДОВ,
Наьсарерча «Маяк» яхача совхоза скотник.

Бакъдар мара дувца йиш яц

«Депутата дош тешаме хила деза» яха хоам боашхаш. (Укх шера 25 маера «Социалистическая Осетия»). Халкъа депутата нов. Б. Б. Богатырева Россе халкъа депутатий 1-ча Съезде даьча къамаьлаца дувзаденна хӀирий экстремисташа-националисташа г. Орджоникидзе вӀашагӀтехача митинга хьакъехьа.

ВАЙ МАССАНЕ а ладийгӀад н. Богатырева даьча къамаьлага, Цхьаккха а экстремистски хӀама дацар цун къамаьлаца, депутаташа уйла тӀаяхийта ладувгӀар цунга, чӀоагӀа тӀоараш тохарца тӀанийцар цар из. Цхьабакъда, цхьабараштa дезаденнадац из къамаьл, провокационни хийттад царна из. Уж ба хӀирий экстремисташ-националисташ, цар коррумпированни мафи. Цудухьа гулъяьй цар г. Орджоникидзе митинг-ординг, цига низагӀа нах тӀа а кхувлаш. ХӀаьта тахан шоай низ кхоачар ду цар цӀур юкъе а белла, гӀалгӀай хьалхьоабе гӀерташ. Футбольни матче хьовзабаьб из цӀур. ХӀара денна цхьаккха бахьан а доацаш, г. Орджоникидзе улицашка нийсбенна гӀалгӀай цу тайпара провокацеш а лелаеш, кхестабу цигарча милице болхлоша.

Цхьадола хаттараш да са митинг гулъяьрашка де: фуд шоана нов. Богатырева къамаьлацара ца дезаденнар? Росси лораелаш, хӀана аьлча из эш, эрсашта ийша ца Ӏеш, беррига росенянашта, ерригача Советски Союза, дерригача дуненна, аьнна, хьалхкхайкадаьча СССР халкъа артистка, Зыкина Людмила на дагадоалларн сатувсари цо деза хеташи кхетадеши тӀаэцар да из? Е цо, ше гӀалгӀа хиларах, Россеца лоархӀаш хиларо, цун низ чӀоагӀбе, из йӀаьхегӀа, хозагӀа хилийтара ший де йиш йолаш мел дола хӀама де из кийча хиларо корзагӀдаьхад шо? Е Россе дахача дерригача халкъаща шоаш цхьатарра бокъонаш йолаш лархӀара до тӀахьехам баро даьхад шо корзагӀа? Кхыча халкъашца цхьатарра бокъонаш хулга дезац шоана, шоана доастама хет, лоалац из. Сталина, Бере, Жданова, Суслова, Брежнева, Кулакова, царца цхьана кхычар а шоай къаманцара безам совбаьккхаб шун. сонтадаьхад шо, кхыча къамашцара кӀома хьагӀ чуйоссаяьй шоана, шоаш кхычарел дикагӀа да мотт шоана. Цу тайпара идеяш дӀаяхача ханашка хиннай, хӀаьта цу идеяй авторашта хиннар ха ма хой шоана. Цудухьа долаш да шоана укхаза теркалде хӀамаш.

Цхьадолча халкъий бокъо хургйоаца система хьакхеллай вай мехка Сталина. ХӀаьта шо массаза а кӀиганна доахарех и хиннад. ХӀанз а да шо-м иштта цхьатарра бокъонаш йолаш хургхилари хила дезаш хилари ца лоалуш. Цо унзардаьхад шо, Духьала да шо депутата нов. Богатырева хьаллоацача цу юкъарча российски дӀагӀа исторически бакъдаь тӀанийцача доазонашка хӀара халкъа ший къаман кхуврч хилара, цу съезде тӀаэца дезача законаша из кхуврч лорабара? Цунах гӀаддаха дезар. Цхьабакъда, шоана дилладац из. Шун идеяш, шун уйлаш кхы тайпа я. БӀарг сийрдагӀа локхаш хила.

Тахан вай мехка дӀайоладенна перестройкеи керда дика хувцамаши шун дегаша дӀатӀаэцаш дац. «Историна хьалхашкара вай декхар да перестройка чакхъяллалца дӀаяхьа», аьнна, хьакхайкадир нов. Богатырева. Шоана къувл гласноста, демократе дешаш, хӀана аьлча цар хьагучадоах Сталинеи цунна гонахьа лаьттача гӀозарои леладаь тийшабалхаш, цар вӀашагӀъелла хинна командно-административни система. Сталинаи цо хьаьйча системанеи наӀалт оал Лаьттан тӀа бахача дог-уйла цӀена йолча наха, хӀаьта оаш цу дажала портреташ икона а яь хьалдетт цӀеношка, машинашта хьалхашка доахкача кизгашта тӀалетаду. ГӀартата дужадаь хьежаш, сатувсаш дагӀа шо уж ханаш юхаяхкарга. Зехьа хьегаш къа да шун из.

ДЕПУТАТА нов. Богатырева Россе цхьоалагӀча Съезда депутаташка дӀадовзийтар гӀозаьннача ший къаман кхелах дола бакъдар, нийсхо юхаметтаоттаелга, наха Сталина тӀалоаттаяь репрессеш лар ца юташ дӀайоахилга дийхар царгара. БӀаьш шераш хьалхагӀа денз лалла баьха лоалахой шоаш хиларах тарра, оаша хьаллаца дезар гӀалгӀай дехар. Цунна меттел низагӀа нах ара а боахаш, царга оапаш а доацар а дувцийташ, шоай лоалахошта харц мотт беттийташ, митингаш-ордингаш вӀашагӀъетташ лел шо. Дог-уйла цӀена долча наха, дикача лоалахоша леладергдолаш дий из? Укхаза а да шоана уйлае а теркалде а хӀамаш.

Шо кхераденнад, депутата нов. Богатырева 1934 шерага кхаччалца гӀалгӀай шоай автономи хиннай, Сталинаи цун гонахьарча гӀозаран ларагӀа гӀалгӀай къаман байрах — къаман символ — 1934 шера Ӏояькхай, аьнна, дӀахкайкадарах. Иштта йоаяь нийсхо юхаметтаоттаелга дийхад депутата. Из дехар шун дегаша къоабалдеш дац, хӀана аьлча цо низ-Ӏоткъам тӀалаьттача халкъа юхадолийтаргда шуга цун доалахьа хиннари хила дезари. ХӀанз шовзткъе итт шу гаргга ха яьннай массаза а гӀалгӀай хинна лаьтташ административни система новкъосталца оаш дӀалийца лоаттаду.

Шо раьза дац, шоай столица Ленин волча хана хиннача тайпара город Орджоникидзе Тийрка аьтта оагӀорахьарча даькъа тӀа хилийта гӀерташ гӀалгӀай хилара. Къаман эздел хьахьокх эхь-юхь долаш, шийн сий лорадеш, дог-уйла цӀена долаши кхыча къамашца хьагӀ йоацаши хиларо.

Деза вежарий хӀирий, уж гӀулакхаш ма доаде, шоай экстремисташка - националисташка ла ма дувгӀа. Кердаяьннача общество цхьана даха дезаш да вай. Шоай бераштеи берий бераштеи тӀехьаленна ма йита гуччахьа йола харцо, хӀана аьлча кӀома хила тарлу цун зӀыргаш. Дог-уйла цӀена доацачунгара дикдар бӀаргаго йиш яц.

ГӀалгӀай халкъа геттара дика хов, шийна тӀаоттабаьча балех бола бехк хьанна тӀа ба. Цо, кхыбараш дӀа па а хьекхабеш, хьадда йоах: Сталина, Верена, цар хьесташ кхеъча командно-административни системана тӀа ба.

ГӀалгӀай халкъах во мотт бувц оаша. Сайцача бакъахьа дацар шо? Вай лоалахой хилар кхетаде ха хьатӀакхаьчаяц? Ӏеха а беш, гӀалгӀашта духьала ма баха гӀазкхийн кхыбараши. Оаша тахан шоашта деш дар гӀайна е ганза кхетадергда цар. Дуккхачар тахан а кхетаду из. Массаза а корадоагӀаргда тхона царца товргдола къамаьл. Тхона из хьеха дезаш дац, тха цӀийца да из. Цунна дола масалаш историца хьашт мелд а долаш да.

Кхыча халкъа доакъазалга гӀолла шоаш иразах кхе ма гӀерта. Цу хьакъехьа ши духь доацаш дӀакхайкадаьд шуга Москве — Российски Демократически Союзо, шоай харцо хьаллоацилга дехаш оаша шоай викал вахийта хиннача цу союзо.

Вай халкъашта юкъера юкъ ма яха. Кхетам чу дувла, хӀанз а таро я шун, тӀехьабисабале а, дикача оагӀорахьа гӀа баккха: гӀалгӀай проблема нийсхонца къоастаяра, массаза а цар доалахьа хиннар гӀалгӀашта юха дӀадалара новкъостал де. Вай барта дахаргахьа гӀа баккха! Вай воаш а хьатӀакхувш йола вай тӀехьенаш а цхьана даха ма дезий. Тхона тӀакхаьчар шоана тӀакхоачалда яхац оаха, цхьабакъда, аз дув ма буъ шоана, нагахьа санна из сагото шоана тӀакхаьча хиннаяларе, шун халкъа доалахьа мел хинна хӀама цунна юха дӀадала къонахчал, денал, сагал ма хургдар тха халкъа.

НАГАХЬА санна ювцараш хӀаране ши-ший доалахьара хӀамаш яларе, тӀаккха-м из дош кхы цӀаккха а хьоахаде дезаргдоацаш къоастадаь даьнна хургдар. Вай хьежаш а сатувсаш а да репрессивни халкъех йола Деклараци законодательни акташца чӀоагӀъярга. Цу хьакъехьа да депутата нов. Богатырева даь къамаьл а. Нахаца ца доагӀа ловзар де, дешах ца кхеташ бола нах Ӏехабе, деррига а унеча керта тӀара унахцӀенача керта тӀа дилла ма гӀерта. Миллионаш болча наха хезад Богатырева даь къамаьл, массанена а хов, цун къамаьлаца е экстремистски а, е харц а хӀама ца хиннилга. Мицхал зийрратал харцахьа даьккхадац цо дӀадаха истории а таханара бакъдар а. Из кхайкав ший халкъа кхоане кара ярашка, гӀалгӀай халкъа дош цӀенача дог-уйланцеи нийсхонцеи къоастаделга дехаш. Цудухьа вӀаллагӀа а хоза дац, из «истори харцде а юхамаччахьа дакхка а гӀийртав», «халкъашта юкъера юкъмоттиг йохае гӀийртав», яхаш из бехке вар.

Белгтала доазув доацаш ба тийшаболх. ЗапоевгӀар, тотровгӀар, коняхинар, ходовгӀар, цихневгӀар, ватаевгӀар, тотоевгӀар, хетагуровгӀар вӀаштӀехьдаргдац шоай харцонца нах тувлабе. Д. Поньковский, В. Кузнецов санна болча историкаша леладер кхетадеш да. Харцлеи истори тӀакӀалтӀадахеи Ӏемашта хала да юхасовца. Цхьабакъда, культура министрга А. Дзантиевга ала безам бар са, «Зуламо наькъаш хержац» цо яхача хана из бакъ хилар. Уж цун дешаш цун даьй бераштa доагӀаш аьнна да. Из цо диц ма долда. Кизгах бехкаш даха дезаш дац, тийшаболх ба бахьан а доацаш саг бехке вари ший къинош цунна дӀатӀадехкари. ЦӀена хила деза дешаш итташ эзараш нах болаш дола газет а. Цу тайпара бӀаргагуш футтаройна язъеш йола материалаш арайоахар аьнна сий даккхац «Социалистическая Осетия» яхача газета шеквоаккх цун граждански позицеш цӀена хилара, профессена тешаме хиларан хила доагтӀача тайпара вӀаштӀехь хиларан. Тахан хӀирий къаманна юкъе даьрагӀа йолча национализма рупор а из йоаржаер а, перестройкана духьала нацпоналистически уйлаш дегашка йоссаеш йола центр а хинна дӀаэттад из.

Бек АБАДИЕВ,
ГӀалгӀай автономи юхаметтаоттаяра йолча Оргкомитета член, П. З. Захарова цӀерагӀча Нохч-ГӀалгӀай республикански изобразительни искусствай музея директор.

30—40-ча шерашка а 50-гӀа шераш долалуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДӀахододар. Долалур 3, 13, 15, 22, 24 февралеи, 1, 3, 6, 8, 10, 13, 15 мартеи, 3, 5, 10, 14, 19, 21, 24, 26, 28 апрелеи, 2, 10, 12, 22, 26 маеи арадаьннача газеташ тӀа).

Духаев Якуб, из **Дудаев** Аюб, 1873 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Алиев Иду-Идуев, 1868 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Ванкаев Усамат, 1874 шера Надтеречни района Али-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Али-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Исаев Наурби, 1869 шера Надтеречни района Али-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Али-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Успанов Баймурза, 1872 шера Надтеречни района Али-Юрта ваьв, нохчо парте хиннавац, болх беш хиннавац, Али-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Усамагов Абу, 1914 шера Надтеречни района Али-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Али-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Башаев Махмуд, 1912 шера Шалински района Устаргордой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Устаргордой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Таштуев-Бесуев Барзук, 1859 шера Шалински района Устаргордой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Устаргордой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Шабазов Ади, 1896 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Мидалов Султи, 1873 шера Шалински района Цацан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац. Цацан-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Маашев-Макашев Безик, 1883 шера Шалински района Дуба-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Дуба-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бихигов Яхъя, 1868 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шали яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Махаев Шуаип, 1875 шера Шаро-Чеберлоевски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Самашки яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Махаев Кома, 1881 шера Шаро-Чеберлоевски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Самашки яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Магомадов Хаджи-Али, 1868 шера Сунженски района Самашки яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, торговец, Самашки яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Алдамов Исраил, 1868 шера Шаро-Чеберлоевски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Самашки яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Дубаев Ачу, 1878 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шали яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Джамолов Косум, 1878 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шали яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Мовсаходжиев Били, 1868 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шали яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Осмаев Дака, 1878 шера Шалински района Дуба-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, петар хьаийер, Дуба-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Абдулазимов Абдулмуталип, 1914 шера Урус-Мартановски района Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Старые Атагиу яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Утахаджиев Бахит, 1863 шера Шалински района Цацан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Цацан-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Сулейманов Джамалдин, 1867 шера Шатойски района Гуруш-Корт яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гуруш-Корт яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Сайдулаев Ханб, 1873 шера Гудермесски района Майртуп яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Майртуп яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Осмаев Аца, 1860 шера Шалински района Вашдары яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Дуба-Юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Кухуев Табар, 1874 шера Шаро-Чеберлоевски района Дай яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Дай яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Кунишев Эни, 1865 шера Шатойски района Вашиндарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Вашиндарой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Акагов Арсамирза, 1863 шера Шатойски района Харсеной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Харсеной яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Ибрагимов Аюб, 1873 шера Гудермесски района Кошкельды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Кошкельды яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Дидаев Биби, 1879 шера Ведениски района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Элистанжи яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Болотов Никифор Яковлевич, 1891 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Троицки станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

Хаджиханов Гака, 1883 шера Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Чинкаев Бакал, 1884 шера Шалински района Герменчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Герменчук яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гекаев Вара, 1859 шера Шалински района Герменчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Герменчук яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Джамалдинов Докка, 1872 шера Шалински района Герменчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Герменчук яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тукаев Харих, 1865 шера Шалински района Герменчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Герменчук яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гехаев Эмза, 1866 шера Шалински района Герменчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Герменчук яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Вахабов Шахаб, 1858 шера Герменчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Герменчук яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Тасуев Салтамурад, 1866 шера Шалински района Герменчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Герменчук яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Татаев Салтамурад, 1867 шера Шалински района Герменчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Герменчук яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Редькин Иван Захарович, 1906 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Троицки станице ваьхав, 9 бутт суд яьй — ха техай аьнна лаьрхӀад.

Рубан Сергей Иванович, 1893 шера Харьковски областа Ленин - Карловка яхача юрта ваьв, эрсе, ВКП(б) кандидат, бурув деттача контора болхло, Малгобек яхача поселке вахав, 8 шу суд яьй.

Донахаджиев Джемалхаджи, 1867 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Автуры яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ламбаев Довлетмирза, 1882 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, инвалидий артела председатель, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Докаев Юсуп, 1874 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Докаев Гайрбек, 1872 шера Ачхой - Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Катыр-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Дзурабов - Оздоев ГӀайте Пинчо, 1866 шера Онгушта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Онгушта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Джаутханов Асу, 1872 шера Ачхой - Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дежурниев Монгал, 1877 шера Шалински района Курчалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Курчалой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Датуев Хаки, 1866 шера Ведениски района Харачой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Харачой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дадаев Темир-Али, 1858 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Автуры яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гайтемиров Сапарби, 1882 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гогин Викул Андреевич, 1883 шера Назрановски района Вознесенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Вознесенски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Генердукаев Яхъя, 1863 шера Урус - Мартановски района Гехи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гехи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гатаев - Кеисаев Джабраил, 1885 шера Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ачхой - Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гехаев Хусейн, 1882 шера Ведениски района Агишты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Агишты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гермиханов Гиса, 1883 шера Ачхой - Мартановски района Шалажи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Шалажи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гамботов Бейбота Баги, 1882 шера Пригородни района Кашаты яхача юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, колхозхо, Кошаты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Вахаев Пирта, 1870 шера Урус - Мартановски района Гехи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гехи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Висаев Сулейман, 1875 шера Итум-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, заготовитель, Итум - Кале яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бетиров Кубачи, 1877 шера Шаройски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шарой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бетильгиреев Магомед, 1875 шера Атагински района Дачу-Борзой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Дачу-Борзой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Байботыров Джабраил, 1872 шера Саясановски района Энгеной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Энгеной яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бачалов Магомет, 1874 шера Курчалоевски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Центорой яхача юрта ваьхав, 10 шуш суд яьй.

Барзиев Албаста Зубайр, 1882 шера Пригородни района Базоркино яхача юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, «Кавцинк» болхло, г. Орджоникидзе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Байтуханов Домби, 1877 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Байтуханов Али - Хаджи, 1876 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шали яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Байгираев Нурид, 1879 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Амадаев Алаудин, 1884 шера Урус - Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Аюбов Тутуш, 1876 шера Урус-Мартановски района Гехи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гехи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ахматханов Морза, 1878 шера Итум - Калински района Зумсой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Зумсой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ампукаев Юнус, 1881 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

(ДӀахододар хургда).

Страховане керда тайпа

Наькъа даха ара довлаш диц ма ле...

ДIайолаеннай ахкан отпускай ха. Итташ, бIаьш эзараш грозненцаш салоIаш а шоай унахцIено тоаеш а хургба санаторешка, салаIара цIеношка, пансионаташка. Цхьабараш шоай гаргара нах болча, вовзар-везар волча хьоашалгIа гIоргба.

Вешта аьлча, нах наькъагIа баргба. ХIаьта наькъагIа вIалла дагадоацар нийсдала тарлу. Из дага а кхоабаш, пассажираштa, страховани яра боарам лакхбар духьа юкъедоаладаьд хила тарлуча хатарах пассажираштa шоай лоIамагIа страховани елга. Белгалъяьккхай страховане договораш увттадара шиъ форма: цхьан шера яри, мел дIа-юха ихавар аьнна, цкъа дIа-юха вахара яри.

ДоговорагIа гражданаша страховани яьлга лоархI фегарча, машиннаькъа, фордача, автомобильнии чурча хишка лелачеи транспортаца дIа-юха лелача юкъа хинна ца Iеш (таксии сага ший доалахьа йола транспорти ца лаьрхIача), пассажираштa тIаховша бокъо еннача хана денз уж баха безача дIакхаччалца вокзале а, порте а, станце а, пристане а.

Страховани йоагIаш яц пригородни, городской линешта, экскурсионнии прогулочнии маршруташта. Цхьан шера страховани еш вола пассажир 5000 сома маьха страховани яьлга лоархI, страховой взнос ши сом да. ХIаьта къаьстта цкъа дIа-юха вахара страховой боарам 10000 сом ба, страховой взнос ах сом хул. Иштта страховка еш хилча договор оттаду билет эцача хане е мах боацаш дIа-юха ваха бокъо ялара тешалдеш дола документ дIахьекхачеи.

НаькъагIа водаш пассажира цхьацца хатар нийкхача Госстраха органаш декхарийла я страховка яьчоа боагIа страховой мах дIабала. Хатара юкъедоагIа ца ховш нийсденнача хIамах е аварех чов яр, из бахьан долаш саг кхалхар. Страховка яьчун бокъо я хила тарлуча хатарах цхьан шера йолча юкъа а цкъа дIа-юха водача юкъа а массехк договор хила.

Хила тарлуча хатарах пассажираштa шоай лоIаме страховани елга чакхдоакх Госстраха инспекцес. Гражданий бокъо я шоай берийи истийи цIерагIа страховани яра договор оттаде.

Страховой взнос дIаяла йиш я кулг-кара ахча дIалуш а страхователа болх беча моттиге гIолла безналични расчеташ яра наькъаца а.

Взнос дIачуеннaчул тIехьагIа страхователа бе дIалу страховой свидетельство.

НаькъагIа арадоалаш диц ма лелаш страховане договор оттаде!

Н. ТУЛУПОВА,
НГIАССР Госстраха управлене личии страховании яра отдела начальник.

Хургийй-теш кроликоград?

ЛЕНИНГРАД. Игорь Николаевич Михайлов санна вола саг вовзар — из наггахьа мара нийслуш хIама дац. 1944 шера ВВС Ленинградски специальни школа чакхъяьккхачул тIехьагIа авиационни механик хул цунах. 1954 шера цо чакхйоаккх театра, музыка, кинематографе института актерски факультет, 12 шера Малый драматически театре болх беш хул. 1964 шера Лесгафта цIерагIа физически культура тренерски факультет чакх а яьккхе стендагIа хьежоргах топ еттара тренер хул цунах. «Женя, Женечка, Катюша», «На пути в Берлин», «Весна в Москве», «О бедном гусаре замолвите слово», кхыча фильмашка ролаш ловзаьй цо.

Деррига а шьреи хозеи дIадодаш санна хеталора цу талант йолча сага биографе, бакъда цIаьхха цхьаькха хIаманна тIехьаваьлар из. Хьежоргах стендагIа топ еттара тренер волча хана, Игорь Николаевича Iомаяьй физиологи, хIаьта тохкамаш даьд кроликашта. Цу хьайбаех мехка долаш мел дола литература дийшачул тIехьагIа цо кхетадаьд, промышленни хьисапе кроликаш лелаеча цар еррига физиологически башхалонаш цига теркал ца елга. Масала, уж къайлача помещенешка чуйоахкаю, цар сел чIоагIа йоацача пехкашта хадданза цIена фо эшаш доллаше а.

Кролика че я хадданза хIама дуаш хила езаш. Михайлова техкача, гучадьннад, нагахьа санна кхоачам хиллал цунна яа хIама дIалой кролик дени буси 80-зза кормушкана тIайодаш хилар, къаьстта бийсана дукхагIа а йодаш, хIаьта кхозза кхоабачул кIезигагIа хIама юалген сихагIа дегI дахьалген. Долче, кролика эшшача тайпара хьалаш хилча 4—5 килограмм дулх тIакхеталга шера а доэцаш масса хана хулача тайпара, алхха 4 бетта хила йиш йолаш да. Из кролик — акселерат я. Иштта хьахилар акселерационни кроликаш лелаяра идея.

Михайлова кийчъяьй кроликa сихха дулх тIакхетийтара йолча мини-ферма проект. ЧIоагIа хала даьккхад цо 1980 шера акселерационни кроликаш лелаяра метод хьаяьр ше хиларах дола авторски свидетельство.

«Изобретатель - кролиководсе хиларах тарра сона хов, — йоах Игорь Николаевич, — мехка диетически дулх кхоачам хиллал мишта даккха деза а, вай кхалнах бекха полтошца мишта Iалашбе беза а. Цхьабакъда, са методика балха юкъейоалае сагота волаш саг вац. Бакъда, са цхьадола хIамаш итальянцаша дIаийцад, хIаьта царех пайда эцаш а ба, царца хьашт долаш ба китайцаш а.

«Невская дубровка» яхача дахчах хIамаш еча комбинате 6 шера сай идея тахка вIаштIехьдаьннад са. Са проектагIа хьалъяьча 140 мини-ферма комбината пайда баьб. Из а кIеззига мара мичад. Са методо-м таро ма лой пайда беш йола кроликоград хьалъе!

Мини-фермаш хьаергйолаш промышленность оарцагIъяккха безам хиннабар са, бакъда цунах хIама хиланзар. Уккхаза хьахилар кооператораш. БIарччача шера болх баьб аз царца, царна керттердар фуд хайна валлалца. Из да наха эшар а доацаш, шоай кисаш ахчах хьалдузилга. Со дIавахар цу акселерационни кролиководствера, хIаьта уж кхо шу да са цIи хьалха а йоахаш, са методика а са проектагIа хьаяь мини-фермаш а йохкаш, цул совгIа цу «шоай» мини-фермана патент эца а гIерташ лела.

ТIеххьарча шера аз вIаштIехъяьккхай акселерационни кролиководства мастерске, цунна чубоагIаш ба Iилманхой, экономисташ, инженераш.

СУРТАШ ТIА: дукха письмош ух И. Н. Михайловга кролиководашкара; ер полтув яьй кроликий - акселератий цIекех.

И. КУРТОВА сурташ.
(ТАСС фотохроника).

Нах Iехабераш

Тикай тархеш дукхагIча даькъе яьсса йолча укх халача хана, цхьайолча торгови организацей болхлоша эхь-юхь доадаь куташ ярах, нахага товараш дIа ца кхоачаш моттигаш нийслу. Юхьмараш аьшка ца хилча леладе йиш йоаца хIамаш да цхьайолча тикай, юкъарча кхачан предприятей болхлоша леладераш. Мичча бесса яьккха а шоашта хIамилг яьккхача, шоай гIулакх хилча вIалла сагота бац уж.

Уж тайпа бараш кIезига нийслац Наурски района Новотерски потребобщества торгови организацешка а. Хьаэцаргья вай, А. Джанаева заведующи йола 36-гIа тика. Цигара контрольни хьисапе товар эцача хана, укх шера апрель бутт бовча деношка, цу тика продавеца Исаевас ши шай совлен даькхар. Цул совгIа, мотоциклеи велосипедеи чархаш ехкар цо чура камераш дIа а яьха.

Шоай массазара клиенташ а болаш (уж ба спекулянташ), цхьайолча тикашка дефицитни товараш дохк. Масала, цу потребобщества № 26 йолча тика (заведующи М. Магомадова) гIонна йолча помещене дIахьулаяьяр пачхахьалкхен мах 295 сом бола импортни кухонни гарнитур. ШоллагIча марта денз ца йохкаш лоаттаяьй из апрель бетта тIеххьарча деношка кхаччалца «вовзар-везар» варга хьежаш. Торгинспекце болхлоша из хьагучаяьккхача бехказа яла гIерташ кхийла бахьанаш дукха дар. Цхьабакъда, цох хIама хиланзар.

Р. Сапаева керте латтача № 40 йолча тика тIа нахага дохка хьа ца оттадеш подсобни помещене лочкъадаь дIаоттадаь хинна товараш шортта дар: хIаранех дийтта соми ах соми доаккха сирдаьккха 46 чайник, хIара пачках ши соми кхо эппази доаккха «Турция» яха 72 пачка стиральни порошок, цхьаццане мах ялх сомии цхьа эппази бола сирдаьккха ши яьй... Деррига а дIахьулдаь хинна товар 866 сомии 60 кепиги мах болаш дар. Цунах а кхоачамбечарех, тара бацар тика болхлой. Мах тIабола ценникаш а йоацаш дохкар цар хьастаммаш, канистраш, кIодарч, оархкилгаш, кхыдола товараш. Иштта къайлаяьккха дIаоттаяь леттар 420 пачка «Лотос» яха порошок. Лоацца аьлча, тика тIа хьа мел кхаьча товар шоай доалахьа долаш санна, шоашта товш дар лелабеш дохкаш ба продавецаш. Бехказа бувлаш дезткъеи ткъесста бахьан доаккхар цар, бIарга тIа бIарг а оттабаь къарлора.

Царца яхье баьлча санна хьувз А. Магомадова кулгалдеча № 27 йола тика продавецаш а. Укх шера 13-ча апреле шоашка хьакхаьча 766 сомии ялх шайи деха «Темп Ц-280Д» яха телевизор йохка хьаара а ца йоаккхаш, лочкъаяь дIаоттайир цар. Цул совгIа, продавеца Кахировас колпачокаши золотникаши йоацаш ехкаяр «Нива» яхача автомашина йиъ автокамера. Тика тIа уж 28 хиннай. Царел а говзагIа Iемаб шоашка хьакхаьчача товараштa тIера совлен мах бахара А. Габаров керте латтача № 37 йолча тика болхлой. Цига вIалла а учет лелаяц дефицитни товарий, вурийтта тайпара промышленни товараш мах тIабола ценникаш йоацаш да. Долче, шоай хьашт долча тайпара уж дохка йиш я цар.

Къаьстта чIоагIа яьнх бийрза, шоаш лeладеча гIулакхех хьаж да йоагIаш, коартолах лета кхоп санна, тика чу хьакхаьчача паччахьалкхен товараштa тIера совдоахача ахчах бакхаш, эхь-юхь дайна хьувз заведующе декхараш кхоачашдеча З. Умарова кулгалдеча № 25 йолча тика продавецаш.

Тика тIа хьакхаьчача товарах базар а еш, шоай кисаш хьалдузаш ба уж. Юртсовета разнорядкагIа къахьегама коллективашта дIахьежаду оаха товар, яхаш бехк кхычарна дIатIабилла гIерташ ба.

Цар лелаю киловзали кегари гучабаьккхар госторгинспекце болхлоша. Лочкъаяь дIаоттаяь латтар тика чу укх тайпара хIамаш: ши тумеи пхи сомии мах бола «Исландский» яха шарф, мерех хьекха вурийтта йовлакх, ялх тумеи пхи сомии мах бола туфлеш, шишша тумеи пхиппа сомии хIаранех доаккха ткъо шарф. Йохка хьаоттаянза яр хIаране мах диъ тума бола японски кхо куртка, 21 сом хIаранех деха маIача наьха 25 коч, ГДР-е, Индеяь кхо коч. Гуш махиллара, гIурт ба тика болхлоша лелабеш бар. Уж деррига товараш тика чу дIахьуладаь латтад торгинспекце болхлой тIакхаччалца.

Уж санна дола гIулакхаш торгови организацешка нийслу халкъа тIахьожамхоша, советски, партийни органаша лоаттабу тIахьожам тесса бита хиларах.

Новотерски потребобществана чуйоагIача 25 тика коллективех бархIне цIенхаштта торговле бокъонаш телхаелга гучадьлар. Уж я кхоалагIа дакъа. ГIожа торговле бокъонаш телхаярах, шоай балха тIа кегар лелабарах, нах Iехабарах, доагIача хьисапе товараш дIа ца дохкаш, уж чусецадарах цIенхаштта бехктохкаме эзаб лакхе белгалъяьхача тикай кулгалхой, верригаш а кхойтта саг. Царех ба М. Уздаев, Р. Сакаева, П. Мацуева, Р. Исаева, М. Магомадова, З. Умарова, кхыбараш. ГIулакх цу тIа кхаьча хургдацар, цар балха лерттIа тIахьожам лоаттабьбаларе. Из дагакхаба деза вай массаза.

М. АХТАЕВ,
Нохч-ГIалгIай АССР госторгинспекце керттера госинспектор.

Б. КОСТОЕВ.

Футбол

«ТЕРЕК» — «ДРУЖБА» — 1:0

«Терек (Грозный) — «Дружба» (Майкоп) — 1:0. Грозный. Республикански стадион Орджоникидзе цIерагIа. 4 июнь.

Судахой: Киткаев, Нефедов, Ярыгин (берригаш а Йошкар-Олера).

«ТЕРЕК»: Садыков, Альсултанов, Муликов, А. Какаев, Зубайраев, Степанов, Казберов, Идигов, М. Какаев, Гайсумов, Садаев

«ДРУЖБА»: Джанджигав, Куница, Пиюненко. Коблев, Дьяченко, Горюнов, Горин, Петров. Попов, Зеков, Кунихов.

ЧУТЕХА БУРГАЦ: Садаев (50-ча минуте).

Мехка чемпионата доазонашка Грознереи Майкопереи футболисташ эгтара хьалха цхьана лайзар 27 шу хьалха. Цу хана денз ткъаьитт матч хиннай царна юкъе. Царех йийтта Нохч-ГIалгIайчен спортсменаш котбов лаш чакхъяьннай, ворхIазза адыгейски футболисташ котбайнаб, ийссаза вIашагIкхийттача цхьание а котало ца йоаккхаш чакхдаьннад ловзараш. ДIача а хьача а теха бургацаш укх тайпара я 52:34, грозненцашкахьа котало йолаш.

Иштта 31-гIа матч царна юкъе хилар ши ди хьалха. Ловзар дIадола делар традиционни разведка йоацаш, керттерча даькъе «Терека» атакаш еш а сихха ловзаш а. Бакъда, уж атакаш а цхьа система йоацаш яр. Алхха цхьан хьалхарча тайме хинна кхераме моменташ тоъаргйолаш яр хьаьший коанаIарашка массехказза бургац чутоха йиш йолаш. ЦхьоагIо йолаш шоай коанаIараш лораеш хиннача «Дружба» футболисташа шоашта мел могар дора грозненций контратакаш штрафной площадка тIара ялалехьа юхатохаргйолаш. Из бахьан долаш «Тереке» ловзараша гаьннара чуеттар бургац. Царех цаI чутоха аьттув баьлар команда капитана Р. Идигова. Цхьабакъда, 25 — 30 метр гаьнара цо теха бургац Джандигова коанаIарашта тIагIолла тIех иккхар. Цул тIехьагIа толам банкха йиш йолаш хинна таронаш карарьялийтар вай футболисташа Казбекова Степанова, Какаев Мансура.

Атакаш е а гIерташ грозненцаша йоассайир шоай тылаш, из бахьан долаш адыгейски спортсменаша минут яханзар цунах пайда эца. «Дружба» форвард А. Попов (№ 9) ше цаI духьала лаьттар «Терека» берригача фудболисташта лаьтта ца Iеш. Ше цаI духьала ваьлар из Садыковна. Ираза цо чIоагIа теха бургац коанаIарий бIоагIагIа кхийтар.

Цул тIехьагIа цIаькха а хоза комбинаци йир вай бараша, бакъда из а пайда боацаш чакхъяьлар: У. Садаев «Дружба» голкиперца цхьаь висача кIеззига хьевелар бургацах мIарга тоха, цудухьа из атта дIаяьккхар Джандигова

Цу тайппара, бургац чутеха счет хьа ца еллаш командаш салаIа яхар.

Перерыв чакхъяьннaчул тIехьагIа ловзар кIеззига дийнделар. ШоллагIа тайм дIайолалуш хьалхагIа а санна А. Попова бургац тоха йиш йолаш позици лаьцар, бакъда, цунна никъ дIакъайлар вай защитника А. Альсултанова.

ДIахо йодача хана вай футболисташ бокъонца бола полен дай хинна дIаэттар. Юххьанца, Р. Идигова чIоагIа чутеха бургац перекладинах кхийтта юхаяьлар. ШIаькха атака йича дика лайзар Я. Казберов, У. Садаев. «Дружба» штрафной майда тIа хьожаяь Ярослава теха бургац цигта тIанийсвеннача Умара корта теха чухьожайир хьаьший коанаIарашкахьа. Счет 1:0 хилар.

Цхьабакъда, юхе йисача 40 минот гаргта йолча хана цхьанна а оагIонна из счет кхы хувца маганзар. Иштта хала къахьийга яьккха котало бахьан долаш «Терек» командас ший активе дIаязйир шийна чIоагIа лоархIаме йола ши очко.

Тахан, 7 июне, юха а ший поле тIа ловзаш хургья вай команда Новороссийскерча «Цемент» яхача командаца.

А. ИЗМАЙЛОВ.

Редактора зам. М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

7 ИЮНЬ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Документальни фильма премьера.
8.50 — «Радуница» яха иллей — инструментальни ансамбла выступлени. г. Рязань.
9.10 — Iилма-добзийтара фильма премьера.
9.30 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 7-гIеи 8-гIеи сереш.
11.25 — Берий сахьат (ингалсийски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
16.00 — ТСН.
16.15 — «Бои местного значения» яха наьнъ тIа лелара кхерамзлен йола I-ча Ерригсоюзни конкурса передачай-призерий телепрограмма.
16.35 — «Приключения Электроника» яха бераштa дола фильм. 3-гIа сери. «ЖIалецара кIаьнк».
17.40 — «...16 шу даланзеи бокхагIеи».
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 9-гIеи, 10-гIеи сереш.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Да, господин премьер-министр» яха художественни фильм. 3-гIа фильм.
22.10 — Опера дукхаезачар клуб.
23.20 — Останкино Концертни студера Глазунов Ильяйцара вIашагIкхетар.
00.50 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «БIаь цхьоалагIа» яха бераштa дола фильм. 2-гIа сери.
9.25 — Дирижера Г. Бертини Кельнсии радио симфоническии оркестра концерт.
9.55 — Ритмически гимнастика.
10.25 — БССР музыкальни фольклора концерт.
11.00 — Мультфильм.
11.20 — «Золотое ситечко». ВЭФ завода берий хореографически коллективеи «Кукушечка» яхача ансамблеи выступлени. (Латви).
12.05 — «Паччахьалкхен доазув» яхача юхагойтара сеанса телефильм. 4-гIа фильм. «Красный песок». 1-ра сери.
16.20 — НГIАССР Гостелерадио инструментальни ансамблеи солистийи концерт.
16.50 — Советаши, вахари (гIалгIай меттала).
17.30 — «Са хьамсара мехкахой» яха телефильм.
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.20 — Киножурнал.
18.30 — Рыночни экономика: фуд вайга хьежар? Прямой передача. Телефон: 22-26-68.
19.00 — Информационни программа.
Перерыве (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

8 ИЮНЬ

ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Мультфильм.
8.40 — «...16 шу даланзеи бокхагIеи».
9.30 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 9-гIеи 10-гIеи сереш.
11.30 — Никъберий клуб.
12.30 — Ха. ТСН.
16.00 — ТСН.
16.15 — Iилма вестник.
17.00 — «Если вам за...».
17.45 — Болалуш болча спортсменашта чемпионаша ду хьехараш
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Художника мастерской. Алексей Кузьмич.
19.15 — Футболах йола дунеи чемпионат торжественно хьаелар. Италера трансляци.
19.45 — ДIалоих В. Готовцева.
20.05 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 11-гIа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Коллаж.
21.45 — «Фу? Мичахьа? Маца?» яха брейн-ринг. 4-гIа выпуск.
22.20 — Из хиннад... хиннад...
22.40 — Взгляд.
00.25 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «В хороводе дружбы» яха ССР ВДНХ самодеятельни художественни коллектива концерт.
9.05 — «Тауше» яхача документальни фильма премьера.
9.35 — «Искатели затонувшего города» яха бераштa дола фильм.
10.45 — «Миша я из — Гжель?».
11.30 — С. Рахманинова цIерагIча 2-ча Ерригсоюзни конкурса лауреат А. Мордасов ловз (хьалхара преми).
12.00 — «Паччахьалкхен доазув» яхача юхагойтара сеанса телефильм. 4-гIа фильм. «Красный песок». 2-гIа сери.
16.15 — ГIалгIай метта урокаш.
16.45 — «Кузница» яха телефильм.
17.00 — «Докъарийн шорто хилийтарехьа» (нохчий меттала).
17.30 — Информационно - публицистический программа.
18.05 — Киножурнал.
18.15 — «Импульс» яха прямой передача. Телефонаш: 22-26-68, 22-29-92.
19.30 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
19.45 — Футбол. Дунеи чемпионат. Аргентина сборни — Камеруна сборни. Италера трансляци.
22.00 — Информационни программа. Чакхйоаллаш теннис. Францера йийла чемпионат. Францера передача.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

Грозненски № 5 йолча юкъера профессионально-технически училище кердача дешара шера деша дIаэц кагирхой. Цар Iомае йиш хургъя ер специальносташ:

1. Технологически оборудованеи цунца бувзам болча конструкцейи монтажник: кулг-кара сварка яра вола электросварщик, газорезчик, стропальщик.

2. Электрогазосварщик.

Деша дIаэц 15,5 шу даьнна а бокккагIбола а 9 — 10 класс яьккха кагирхой, мехкарий.

Дешархой мах боацаш даарца, костюмашца, спецбарзкъаца, хьатIабаьхкараш общежитеца Iалашбу. Дешархоша Iомалуча хана производственни практика процессе баьча балхах оттаяьча порядке царна алапи лу.

Юкъера профессионально-технически училище чакхъяьккха экзаменаш дIаеннaчарна профессех разряд ялаpаи юкъера дешар чакхдаккхараи йола диплом лу. Юкъера профтехучилище чакхъяьккхача берригача дешархошта производстве ше караерзаьлча профессех болх лу.

ТIехдика училища чакхъяьккхараш юкъарча кIийлен веденешка дIаэц (училища чакхъяьккхачул тIехьагIа болх бaь стаж яцар аьнна). тIа лакхерча дешара заведенешка дIаэц (училища чакхъяьккхачул тIехьагIа болх баь стаж яцар аьнна).

ДЕШАРА ХА:

— монтажник-электросварщик, газорезчик, стропальщик специальность Iомаечар 9 класса базе — 2 шера деша деза (юкъера дешар а ца дешаш) 3 шера, (юкъера дешар дийша каьхат а луш).

— электрогазосварщика специальностех 9 класса базе 3 шера (юкъера дешар дешарах каьхат а луш).

— 11 класса базе шин специальностех — 10 бетта мара деша дезац.

9 класса базе деша а этта «4», «5» оценкашца 3 — шерара дешар чакхдаьккхараш, училище хадданза дешара йолча группа 4 — 5-ча курсе деша йиш йолаш ба.

ПхелагIа курс чакхъяккхарца цар сварочно-монтажни производства техник-технолог специальность караерзаю. ТIехдика дийшараш цхьаккха экзаменаш а ца луш Грозненски мехкдаьтта институт сварочно-монтажни производства инженер специальность караерзаяра механически факультета кхоалагIча курсе деша дIаэц.

Документаш, шоаттеи кIиранеи деношка дIанйккхача, училище дешара даькъе дIаэц, № 13 йолча комнате 8 сахьат даьлча денз 16 сахьат даллалца.

Телефон: 22-90-56.

Дешар 1 сентябре дIадолалу.

Училища адрес: г. Грозный, Стахановций ул., 16.

Деша дувла!

Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен педагогически институто 1990—1991 дешара шера заочни отделене студенташ дIаэц укх специальностех:

Юххьанцара дешар хьехара педагогикеи методикеи.

Дешара ха 5 шу.

ДIаоттара экзаменаш: эрсий мотти литературеи (письменно), математика (письменно), СССР истори (дагахьа).

Педагогикеи психологии (деша даха ха йоацачарна кхетам балара).

Дешара ха 5 шу.

ДIаоттара экзаменаш: эрсий мотти литературеи (письменно а дагахьа а), СССР истори (дагахьа).

Къахьегама (цу даькъе гIулакх дара къахьегам).

Дешара ха 5 шу (юкъара дIаэцараштa), 4 шу (педучилищай, индустриально - педагогически техникумий базе).

ДIаоттара экзаменаш: математика (письменно) физика (дагахьа), эрсий моттеи литературеи (письменно).

Физически культура.

Дешара ха 5 шу.

ДIаоттара экзаменаш: специальностех экзамен (яйга атлетика, гимнастика, некдар), биологи (дагахьа), эрсий моттеи литературеи (письменно).

Ерригача специальностех деша оттачарна профильни лоархI хьалхарча аргIагIа белгалъяьккха ши экзамен.

Заочни отделене хержача специальностех болх беш бараш мара дIаэцац.

Заочни отделене дIаоттара экзаменаш дIаяла а ца езаш собеседовани а йий дIаэц хержача специальностага хьежжа дийша а цу специальностех шерал кIезигагIа доацаш болх баь а бола нах.

Хьехархой института НГIАССР МНО-ца, организацешца, предприятешца яьча договора кIийлен тIа, «Къахьегам» специальностех деша дIаоттара экзаменаш дIаяла а ца езаш дIа а эц, 3 шерага кхаччалца лоацъяьча программагIа хьеха а хьех индустриально - педагогически техникумаш чакхъяха шерал кIезигагIа доацаш болх баь бола производственни обучене мастераш.

Заявлени дIаэц:

20 апреле денз 31 мае кхаччалца.

Собеседовани а еш заочни отделене деша дIаэцарашкара 28 мае кхаччалца мара наьхаташ дIаэцац.

Заявленеца ер документаш хила деза:

— юкъера дешар дешарах дола каьхат (подлинник);

— балхара характеристика;

— № 086-у формах йола медицински справка;

— къахьегама книжка тIара выписка;

— 3х4 см бустам бола 6 сурт;

Паспорт, эскаре гIулакх дарах дола документ, къахьегама книжка шийца хила деза.

Заочни отделене деша овттачар заявленеш дIалу шоаш бахача моттига гаргта йолча лакхехьарча дешара заведене, нагахьа санна, цига цар Iомае безам бола специальность караерзайой.

ДIаоттара экзаменаш дIаэц 1 июне денз.

Студенташ дIаэц 15 июне кхаччалца.

Приемни комиссе 9 сахьат даьлча денз 17 сахьат даллалца болх бу (кIиранденгара дIаиккхача).

Института адрес: г. Грозный, Орджоникидзе пр., 62. Приемни комисси.

Хоттам

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 3—8 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 23—28, Грозне 26—28 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, юкъ-юкъе догIа а делхаш, цхьайолча моттигашка ша а тохаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 7—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 9—14, дийнахьа 23—28 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

РАДИО

7 ИЮНЬ, ЕРА

7.15 ДоагIаш йола къамаьл.
7.25 Музыка.
7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 — 8.45 Иллеш доах къонача исполнителаша (гIалгIай меттала).
11.15 «Патриот».
11.30 Музыка.
11.45 — 12.00 Конкурентоспособни продукци яннхара.
15.15 — 15.30 Перестройка публициста бIарга гуча тайпара (гIалгIай меттала).
17.15 «Камертон». Художественно - публицистически канал. Духхьалара эфир.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — 19.00 Халкъа мелодеш (нохчий меттала).

8 ИЮНЬ, ПIАЬРАСКА

7.15 «Юртара Iуйренаш».
7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 Объявленеш
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 «Юртара хахар» (нохчий меттала).
8.30 — 8.45 Продукце дикал — предприяте чухьежа кизга (гIалгIай меттала).
11.15 — 12.00 «Талантий духха бесаш» (нохчий меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Ювцаш я КПСС XXVIII съезда йола КПСС ЦК Платформа проект (гIалгIай меттала).
17.31 «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.46 Илли доанх Дзейтов Тимура.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш гIалгIай меттала).
18.30 Музыка.
18.40 — 19.00 Шераши нахи (нохчий меттала).

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителя — 22-85-07; бехк токхама секретара — 22-84-68; отделий: идеологически — 22-53-12, промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; агропромышленни—22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: идеологического — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81, 22-65-01; агропромышленного — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75, 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи. ереи, шоаттеи деношка

СФ03059. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1901.

Общественно-политически центре хьех шо

Парте обкома общественно - политически центре хьех шо (г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 12), цига:

укх шера 8 июне 15 сахьат даьлча нах тIаэцаш хургья **Сазонова Зоя Владимировна — СССР халкъа депутат;**

укх шера 9 июне 10 сахьат даьлча «Перестройкеи вайи» яхача общественно-политически клуба заседани хургья. Цига КПСС XXVIII съезда делегаташца вIашагIкхетар хургда.

10 сахьат даьлча нах тIаэцаш хургва **Маречeнков Юрий Витальевич** — телевиденеи радиовещанеи гIолла йолча НГIАССР Госкомитета председатель.

Республике бахача нахах ва безам мел бар хьех центре.

Общественно - политически центре укх телефонегIа 22-25-04, 22-89-05, 22-73-91 (10 сахьат даьлча денз 19 сахьат даллалца йолча хана) информаци эца йиш я шун марксизма-ленинизма структуре еча перестройках, балха чулоацамах, йовза йиш я 1990—1991 дешара шера деша дIаэцара условеш.

КПСС Нохч - ГIалгIай обкома идеологически отдел.